

VILNIAUS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO ADMINISTRAVIMO FAKULTETAS

APSKAITA IR FINANSŲ VALDYMAS

Silvija Budzejkaitė

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

COVID-19 PANDEMIJOS ĮTAKOS ATSKLEIDIMO ĮMONIŲ FINANSINĖSE ATASKAITOSE TYRIMAS	STUDY OF THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE DISCLOSURE IN COMPANIES' FINANCIAL STATEMENTS
--	--

Darbo vadovas dr. D. Vaicekuskas

Vilnius, 2023

TURINYS

ĮVADAS	3
1. COVID-19 PANDEMIJOS ĮTAKOS ATSKLEIDIMAS FINANSINĖSE ATASKAITOSE .	5
1.1 COVID-19 pandemija ir jos įtaka įmonių veiklai bei finansinei būklei	5
1.2 Legitimumo teorija įmonės socialinio įsipareigojimo kontekste	11
1.3 Finansinė atskaitomybė ir informacijos asimetrija.....	13
1.4 COVID-19 pandemijos įtakos atskleidimo finansinėse ataskaitose rekomendacijos	20
1.5 Esami tyrimai dėl COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimo finansinėse ataskaitose ir poveikis akcijų kainoms	23
2. COVID-19 PANDEMIJOS ĮTAKOS ATSKLEIDIMO ĮMONIŲ FINANSINĖSE ATASKAITOSE TYRIMO METODOLOGIJA	26
2.1 Tyrimo objektas, laikotarpis	27
2.2 Duomenų rinkimas	28
3. COVID-19 PANDEMIJOS ĮTAKOS ATSKLEIDIMO ĮMONIŲ FINANSINĖSE ATASKAITOSE TYRIMAS	33
3.1 Tyrimo imtyje esančių įmonių sektorių apžvalga	33
3.2 COVID-19 pandemijos rizikos atskleidimo lygio apžvalga: finansinė rizika.....	36
3.3 COVID-19 pandemijos rizikos atskleidimo lygio apžvalga: nefinansinė rizika ir rizikos valdymas.....	40
3.4. COVID-19 pandemijos atskleidimo lygį įtakojančių veiksnių (nepriklausomų kintamųjų) apžvalga.....	47
3.5. COVID-19 pandemijos atskleidimo lygį įtakojančių veiksnių koreliacinės analizės rezultatai	51
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	55
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	57
SANTRAUKA	62
SUMMARY	63
PRIEDAI.....	64
1 priedas. Pradinė tyrimo imtis pagal Nasdaq OMX Baltic vertybinių popierių biržą	64
2 priedas. Koreguota tyrimo imtis pagal Nasdaq OMX Baltic vertybinių popierių biržą	66

ĮVADAS

Darbo temos aktualumas, naujumas ir ištyrimo dydis. 2019 metų gruodžio mėnesį pasaulį pasiekė žinia apie tuo metu dar nežinomą kvėpavimo takų (COVID-19) koronavirusą, kuris buvo nustatytas hospitalizuotam asmeniui, susirgusiam plaučių uždegimu Uhane, Kinijoje (WHO, 2020). 2020 metų sausio 9 dieną, Pasaulio sveikatos organizacija oficialiai patvirtino informaciją apie naująjį virusą pasaulyje, o 2020 m. sausio 30 d. Pasaulio sveikatos organizacija paskelbė šį protrūkį kaip tarptautinės svarbos visuomenės sveikatos ekstremalia situacija ir galiausiai kovo 11 d. – COVID-19 virusas įgavo pasaulinės pandemijos statusą. Valstybės, norėdamos sustabdyti viruso plitimą, turėjo imtis drastiškų taisyklių – apriboti žmonių mobilumą, uždaryti valstybines sienas, nežinomam laikotarpiui sustabdyti verslų veiklą bei švietimo įstaigas. Visos šios priemonės, stabdančios asmenų mobilumą ir ekonominę veiklą, turėjo tiesioginių pasekmių ir pasaulio ekonomikai. Be to vyriausybės, siekdamos sumažinti ekonominį nuosmukį, sukeltą socialinio apribojimo taisyklių ir plataus masto veiklos nutraukimo, rėmėsi monetarinės ir fiskalinės politikos priemonėmis (Barnett, Mehrotra, Landon, 2020). Tačiau procedūros, kurių ėmėsi vyriausybės arba vietos valdžios institucijos, siekdamos suvaldyti protrūkį, paveikė pasaulio ekonomiką ir įmonių finansinę būklę, o tai savo ruožtu turės daug pasekmių įmonių finansinėms ataskaitoms ir tokių įvykių atskleidimui jose. O finansinės ataskaitos, tai lyg įmonių naudojamas kalbos būdas, siekiant išreikšti finansinę būklę ir įvykčius pokyčius versle per finansinius metus.

Nuo pat COVID-19 pandemijos pradžios iki šiandienos, ši pandemija sulaukia didelio mokslininkų dėmesio. Tarp daugybės naujų mokslinių straipsnių galima rasti ir tokių, kurie būtų susiję su COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimu finansinėse ataskaitose. Tokio pobūdžio tyrimai jau atlikti ištiriant Italijos akcijų biržoje listinguojamas įmones (Marchini P. L., 2021), Varšuvos akcijų biržoje listinguojamas įmones (Honko S., Remlein M., Rowinska-Kral M. ir Swietla K., 2020), JAV IT sektoriaus įmones (Majumdar A. ir Singh P., 2021) ir taip toliau. Naujausiais tyrimais net siekiama suprasti akcijų rinkų reakcijas į COVID-19 poveikio atskleidimo lygį finansinėse ataskaitose (Stratopoulos T., Xing B., Wang X. V., 2022; Hao J. ir Pham T. V., 2022; Jin J., Liu Y., Zhang Z., Zhao R., 2022).

Tačiau darbo autorės žiniomis, tokių tyrimų, kurie tirtų Baltijos šalių listinguojamų įmonių COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimo lygį finansinėse ataskaitose nėra. Tad šiuo baigiamuoju

darbu norima išsiaiškinti COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimo lygį ir jį įtakojančius veiksnius Baltijos šalių listinguojamų įmonių finansinėse ataskaitose.

Darbo problema. Kokią įtaką turėjo COVID-19 pandemija Baltijos šalių listinguojamoms įmonėms ir jų finansinei būklei? Kaip COVID-19 pandemijos poveikis yra atskleidžiamas įmonių finansinėse ataskaitose? Kokie veiksniai turi įtakos COVID-19 pandemijos atskleidimo lygiui?

Darbo tikslas. Atlikus nuoseklią analizę, ištirti COVID-19 pandemijos įtakos atskleidimo lygį ir jį įtakojančius veiksnius Baltijos šalių listinguojamų įmonių finansinėse ataskaitose.

Darbo uždaviniai.

1. Teoriškai išnagrinėti COVID-19 pandemijos įtaką finansinei įmonių veiklai ir poveikio atskleidimo svarbą bei naudą finansinėse ataskaitose.
2. Identifikuoti kokią įtaką turėjo COVID-19 pandemija Baltijos šalių listinguojamų įmonių finansinėms būklėms ir nustatyti rizikos atskleidimo lygį Baltijos šalių listinguojamų įmonių finansinėse ataskaitose.
3. Nustatyti koreliaciją tarp veiksnių, lemiančių rizikos atskleidimo lygį ir sakinių kiekio finansinėse ataskaitose, susijusių su COVID-19 pandemija.

Darbo metodai. Mokslinės literatūros sisteminimo, lyginimo, apibendrinimo, duomenų statistinės, lyginamosios ir grafinės analizės metodai.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys: teorinė dalis, metodologinė dalis bei analitinė dalis. Teorinėje darbo dalyje atskleidžiama COVID-19 pandemijos įtaka finansinei įmonių veiklai ir šio poveikio atskleidimo svarba finansinėse ataskaitose. Praktinėje dalyje yra pristatoma tyrimo metodologija ir galiausiai, taikant statistinius metodus, analizuojami empirinio tyrimo rezultatai, ieškoma reikšmingų sąsajų, pateikiamos išvagos. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

1. COVID-19 PANDEMIJOS ĮTAKOS ATSKLEIDIMAS FINANSINĖSE ATASKAITOSE

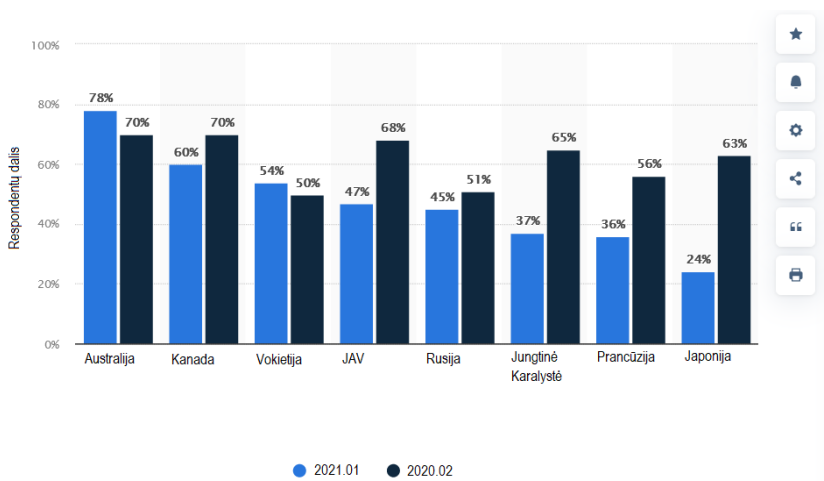
1.1 COVID-19 pandemija ir jos įtaka įmonių veiklai bei finansinei būklei

Remiantis istoriniais duomenimis, pasaulį nuo neatmenamų laikų persekiojo įvairios ligos, kaip kad kiaulių gripo pandemija, prasidėjusi 2009 metais, paukščių gripas, prasidėjęs 2013 metais ar Ebolos virusas, prasidėjęs 1976 metais. Šios ligos sukūrė pasaulio ekonomikas, tačiau ne vien tik ekonominiu lygiu, bet ir socialiniu. Naujausias virusas, sukūręs viso pasaulio ekonomiką, yra kvėpavimo takų (COVID-19) koronavirusas, kuris pirmą kartą rastas žmogaus organizme 2019 metais. Virusas, kurio židynys ir pirmieji atvejai buvo rasti Uhane, Kinijoje (WHO, 2020) išplito po visą pasaulį, o šio darbo rašymo metu, remiantis WHO (2022) duomenimis, oficialiu būdu patvirtintas virusas buvo rastas ir nustatytas daugiau nei 513 milijonų kartų. „Nuo sausio 30 dienos, kai buvo užfiksuotas pirmasis atvejis Tibete, sergančiųjų skaičius pasiekė beveik 45 tūkstančius visoje Kinijoje vos per 12 dienų, o mirtingumas – 2,3 %. Didžiausias sergamumo pikas Kinijoje pasiektas 2020 metų vasario 12 dieną, kai buvo nustatyta 15 tūkstančių užsikrėtusių. Didžioji dalis pacientų buvo 30–79 metų amžiaus“ (Duan et al., 2020). 2020 metų sausio 30 dieną Pasaulio sveikatos organizacija paskelbė šį viruso protrūkį kaip tarptautinės svarbos visuomenės sveikatos ekstremalia situacija ir galiausiai kovo 11 dieną COVID-19 virusas įgavo pasaulinės pandemijos statusą.

Valstybės, siekdamos kuo labiau sustabdyti viruso plitimą, ėmėsi drastiškų priemonių, tokių kaip žmonių mobilumo apribojimas, valstybinių sienų uždarymas, švietimo įstaigų uždarymas, verslų vykdomos veiklos sustabdymas neribotam laikotarpiui. Esant tokioms sąlygoms nukentėjo visi rinkos dalyviai, pradedant paprastais piliečiais ir baigiant įmonėmis. Statistos (2022) duomenimis, pasaulio žmonių pasitikėjimas nacionaline vyriausybe veiksmingai kovojant su koronavirusu visame pasaulyje 2020 metais buvo apie 70 %, bėgant mėnesiams ir vis nesibaigiant karantinui, šis pasitikėjimas palaipsniui mažėjo ir 2021 metais besiekė 50 % (žr. 1 paveikslas).

1 paveikslas

Pasitikėjimas nacionaline vyriausybe veiksmingai kovoti su koronavirusu visame pasaulyje 2021 metais pagal šalis (lyginant su 2020)

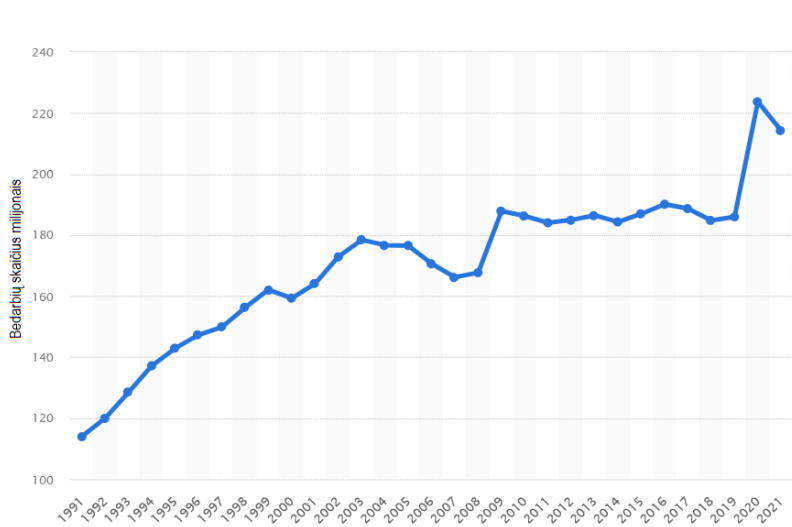

Šaltinis: Statista (2022)

Nors ir vyriausybės, siekdamos sumažinti ekonominį nuosmukį, sukeltą socialinio apribojimo taisyklių ir plataus masto veiklos nutraukimo, rėmėsi monetarinėmis ir fiskalinėmis politikos priemonėmis (Barnett, Mehrotra, Landon, 2020), tačiau tai sunkiai begelbėjo esant tokiam ekonominiam nuosmukiui. Žmonės, užsidarius verslams, prarado darbus ir pagrindinius savo pajamų šaltinius – remiantis Statista (2022) duomenimis, bedarbių skaičius nuo 185.95 milijono 2019 metais išaugo iki 223.67 milijono 2020 metais (žr. 2 paveikslas). Verslai, nesugebėję atsinaujinti ir prisitaikyti prie naujos realybės, buvo priversti užsidaryti ir patirti tūkstantinius nuostolius.

2 paveikslas

Bedarbių skaičius visame pasaulyje nuo 1991 iki 2021 metų (milijonais)

Šaltinis: Statista (2022)

Vis nesibaigiant karantinui, tikėtinas jo poveikis verslams ir jų finansinėms būklėms patraukė didelį mokslininkų dėmesį. Huayu S., Menyao F. ir Hongyu Pan (2020) tyrė finansinius duomenis listinguojamų Kinijos įmonių ir pastebėjo, kad įmonės su mažesniu investicijų mastu ir mažomis pardavimo pajamomis patyrė didesnę neigiamą COVID-19 pandemijos poveikį jų veiklai. Be to, Huayu S., Menyao F. ir Hongyu Pan (2020) išskyrė labiausiai paveiktas pandemijos pramonės šakas, kurios būtų turizmas, maitinimas ir transportas.

Tuo tarpu Carlsson-Szlezak P., Swartz P., Reeves M. (2020) tyrė JAV pramonės šakas. Ir savo tyrimo rezultatus pristatė visas pramonės šakas suskirstę į tris dalis, pagal patirtą COVID-19 pandemijos poveikį ir patirtą viruso sukeltą nuosmukio pobūdį:

1. Sektoriai nepaveikti COVID-19 pandemijos: būsto ir komunalinių paslaugų vartojimo, finansinių paslaugų, maisto sektoriai. Tyrimo autoriai šiuos sektorius prilygina „fiksiuotų išlaidų“ sąvokai.
2. Sektoriai, kuriuos paveikė karantinas/užsidarymas, bet ne asmenų mobilumo apribojimas: automobilių ir kitų ilgalaikio vartojimo prekių sektoriai. Tokie sektoriai karantino metu patyrė didelius nuostolius, tačiau karantino atšaukimo laikotarpiu šių sektorių rezultatai labai stipriai atsigavo ir net viršijo prieškrizinį lygį.

3. Sektoriai, tiesiogiai priklausantys nuo vakcinų: transportas, turizmas, maitinimo paslaugos. Kai kurie sektoriai taip ir nebeatsigavo net po karantino atšaukimo ir nebesiekė prieškrizinio laikotarpio rezultatų.

Martinez-Azua B., Lopez-Salazer P., Sama-Berrocal C. (2021) siekė išanalizuoti žemės ūkio maisto produktų sektoriaus atsparumą COVID-19 pandemijai. Mokslininkai, atsirinkę 15 šiam sektoriui priklausančių įmonių, apklausė jų generalinius direktorius. Remiantis tyrimo rezultatais, galima pastebėti, jog generaliniai direktoriai sugebėjo išskirti daugiau neigiamų padarinių nei teigiamų jų verslams: pardavimo apimčių sumažėjimas, didesnis vartotojų polinkis į namų ūkio vartojimo prekes bei pigesnius pakaitalus, tiekimo problema ir tiekėjų trūkumas, sunkumai rinkodaros veikloje, laikinas reklamos, rinkodaros ir dalyvavimo mugėse bei kituose renginiuose sustabdymas, darbuotojų trūkumas ir panašiai.

Remiantis viršuje pristatytais mokslininkų tyrimais, galima teigti, kad COVID-19 pandemija turėjo neigiamą poveikį įmonių veikloms, tačiau tas poveikis skirtingoms pramonės šakoms buvo vis kitoks. Pandemijos metu buvo dalis įmonių, kurios galėjo tęsti savo veiklą ir netgi patirti vis didėjantį pelną (Obrenovic, B., Du, J., Godinic, D., Tsoy, D., Aamir, M., Khan, S. ir Jakhongirov, I., 2020). Tačiau esant priešingai situacijai, įmonės, norėdamos kuo labiau kompensuoti patiriamą nuostolį dėl karantino sąlygų ir suvaržyto asmenų mobilumo, turėjo pergaltoti savo verslo modelį ir prisitaikyti prie naujos ekonominės situacijos, t.y., naujos realybės, nes krizių laikotarpiu, įmonių vadovybės turi padaryti daugybę pokyčių ir sprendimų verslo modelyje, kas turės tiesioginį poveikį įmonių veiklos rezultatams ir bendrai įmonės finansinei būklei ateityje (Wolbers J., Boersma K., Groenewegen P., 2017).

Anot Martinez-Azua B., Lopez-Salazer P., Sama-Berrocal C. (2021), apklausti generaliniai direktoriai pripažino, kad neigiamos pasekmės paspartino veiksmus, kuriais siekė sušvelninti neigiamus COVID-19 pandemijos padarinius. Tokie veiksmai apėmė didesnę klientų ir tiekėjų paiešką ir diversifikaciją keliose rinkose, didesnę technologijų įtraukimą į komunikacijos ir rinkodaros veiklas, personalo pertvarkymą, naujų produktų kūrimą ir taip toliau. Garcia-Madurga M., Grillo-Mendez A., Morte-Nadal T. (2021), atlikdami bendrą verslų ir jų prisitaikymo prie COVID-19 pandemijos realybės tyrimą, išskyrė šiuos bendrus bruožus:

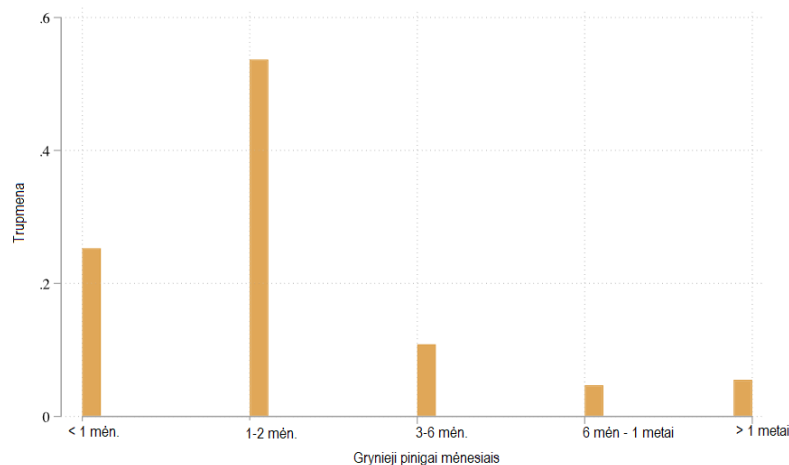
1. Įmonės išplėtojo savo produktų ir paslaugų portfelius taip, kad jie atitiktų asmenų mobilumo kriterijus;

2. Didesnis technologijų naudojimas tapo realybe, kuri palaiko efektyvesnius gamybos procesus, internetinės prekybos augimą, nuotolinį darbą ir visų organizacinių procesų skaitmeninimą;
3. Bendradarbiavimo tarp su kitais sektoriais įtvirtinimas ir suderinimas su socialinės atsakomybės principais.

Tačiau ne visos įmonės sugebėjo prisitaikyti prie naujos realybės ir buvo priverstos net ir nutraukti savo veiklą. Bartik A., Bertrand M., Cullen Z., Glaeser E ir Luca M. (2020) siekė sužinoti 5 800 atrinktų JAV įmonių išgyvenamumo lygį ir priėjo išvadą, kad 43 % šių įmonių užsidarė būtent dėl COVID-19 neigiamo poveikio. Tokie rezultatai rodo prastą įmonių išgyvenamumo lygį, kurio viena iš priežasčių – finansinis trapumas, kylantis iš laisvų pinigų neturėjimo esamuojų momentu, kuomet atmetamos visos įmanomos skolinimosi galimybės (3 paveikslas).

3 paveikslas

Mėnesio grynieji pinigai, apskaičiuoti kaip turimi grynieji pinigai minus išlaidų vidurkis mėnesiui

Šaltinis: Bartik A., Bertrand M., Cullen Z., Glaeser E ir Luca M. (2020)

Remiantis Federal Reserve Bank of Boston (2021) tyrimo duomenimis matyti, kad pramonės šakos lyderiaujančios bankrotų paraiškų skaičiumi per 2020 metus yra statybų, nekilnojamo turto, restoranų, mažmeninės prekybos ir transportavimo sektoriai. Tai įmonės, kurios nesugebėjo greitai savo dabartinio verslo modelio pritaikyti prie pasikeitusios ekonominės aplinkos (4 paveikslas).

4 paveikslas

Bankrotai pagal tam tikras pramonės šakas lyginant su visu paraiškų kiekiu

Industrija	% 2020 m. bankrotų
1. Statybos	16.2%
2. Nekilnojamasis turtas	14.0%
3. Restoranai	9.7%
4. Mažmeninė prekyba	8.7%
5. Transportavimas	7.6%
6. Sveikatos apsauga	7.4%
7. Finansai	6.9%
8. Pramogos	4.6%
9. Nafta, dujos ir energija	3.1%
10. Kompiuteriai ir elektronika	2.6%
IŠ VISO	80.7%

Šaltinis: Federal Reserve Bank of Boston (2021)

Taigi, įmonės, kurios ir toliau aktyviai keičia savo verslo modelį bei skatina pardavimus ir gamybą, turės daugiau tikimybių išgyventi ir suklestėti šioje naujos realybės aplinkoje (Mather, 2020) ir tik tvarus verslo modelis gali būti laikomas vieninteliu išgyvenimo modeliu (Obrenovic, B., Du, J., Godinic, D., Tsoy, D., Aamir, M., Khan, S. ir Jakhongirov, I., 2020). Kai kurie kritikai taip pat teigia, kad šie pokyčiai verslo modeliuose yra tiesioginė reakcija į pandemiją ir tik kai priešpandeminė ekonominė aplinka sugrįš, įmonės atsivers į savo ankstesnius verslo modelius arba ras naują pusiausvyros tašką (Seetharaman P., 2020).

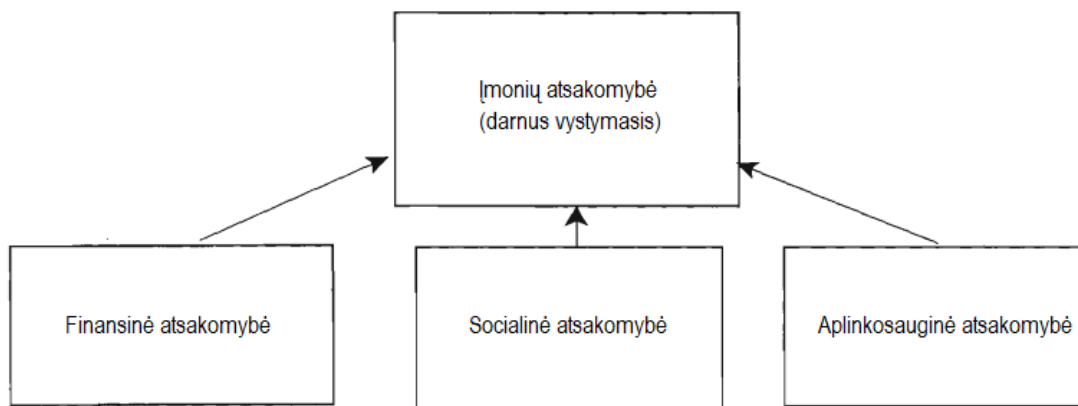
Apibendrinant galima teigti, kad 2020 metais kovo mėnesį Pasaulio sveikatos organizacija COVID-19 viruso paplitimui suteikė pandemijos statusą. Valstybės, siekdamos kuo labiau sustabdyti viruso plitimą, ėmėsi drastiškų priemonių, tokių kaip žmonių mobilumo apribojimas, valstybinių sienų, švietimo įstaigų uždarymas, verslų vykdomos veiklos sustabdymas neribotam laikotarpiui. Tokios priimtose karantino taisyklės neigiamai įtakojo verslų finansinę būklę ir veiklos apimtį. Įmonės, siekdamos išgyventi sunkumus, kylančius iš aplinkos, privalėjo prisitaikyti prie naujos realybės ir pakeisti savo verslo modelį. Tačiau ne visos įmonės spėjo greitai persiorientuoti, kas sukėlė didelį bankrotų skaičių tam tikrose pramonės šakose.

1.2 Legitimumo teorija įmonės socialinio įsipareigojimo kontekste

Sėkmingai ir sklandžiai veikianti įmonė – kiekvieno verslininko siekiamybė. Atrodo, kad tai galima pasiekti sėkmingai suderinus ir patenkinus įsipareigojimus savo akcininkams, kreditoriams, visuomenei ir aplinkosaugai (žr. 5 paveikslas). Tiesa, pasaulyje egzistuojančios socialinės normos yra stiprus reputacijos ir patikimumo indikatorius, kurių nevertėtų pažeidinėti. Pasaulį ir finansų rinkų dalyvius sukrėtusi COVID-19 pandemija ne tik privertė pergaltvoti savo verslo modelius, bet ir persvarstyti savo socialines atsakomybes ir atskaitomybę visuomenei apie savo finansinę būklę.

5 paveikslas

Įmonės įsipareigojimai

Šaltinis: Donovan. G. (2000)

Ši atskaitomybė visuomenei apie finansinę būklę ir atlikti darbai, kuriais siekiama suvaldyti neigiamą poveikį, kylantį dėl COVID-19 pandemijos, gali būti paaiškinta per legitimumo teoriją. Suchman (1995) teigimu, „legitimumas tai apibendrintas suvokimas arba prielaida, kad subjekto veiksmai yra pageidaujami, įvertinami arba tinkami tam tikroje socialiai sukonstruotoje normų, vertybių, įsitikinimų ir apibrėžimų sistemoje“. Burlea Schiopoiu A. ir Popa I. (2013) šią sąvoką patobulina, teigdami, jog legitimumo teorija yra būdas įmonėms turėti socialinį kontraktą su visuomene, kurioje veikia ir kuris leidžia jai atpažinti jų tikslus ir vertybes bei padedantis išlikti neramioje ir besikeičiančioje aplinkoje. Garcia-Sanchez I. M., Raimo N., Marrone A., Vitolla F. (2020) antrina, kad įmonė egzistuoja ir gyvuoja, jei suinteresuotosios šalys suvokia ją kaip teisėtą subjektą, nes ji atitinka socialines vertybes, normas ir lūkesčius, kylančius iš tam tikros numanomos

socialinės sutarties, o jei įmonė ketina pažeisti šią sutartį, ji vėliau yra priversta tai ištaisyti, atskleisdama papildomą informaciją visuomenei. Tad, kaip galima matyti 6 paveiksle, įmonės visada svyruoja tarp savo ir visuomenės primestų taisyklių ir socialinių normų, bandydamos šiuos du veiksnius suderinti ir atrasti optimalų balansą.

6 paveikslas

Įmonių legitimumas

Šaltinis: Donovan. G. (2000)

Pasaulinė finansų krizė ir finansų rinkų nestabilumas verčia organizacijas iš naujo įvertinti savo vertybių sistemą ir pabrėžti teisėtumo/legitimumo svarbą (Burlea Schiopoiu A. ir Popa I., 2013). Tad, COVID-19 pandemijai sukėrus finansų rinkas, įmonės turi persvarstyti savo verslo modelius, socialines vertybes ir išlaikyti bei pagrįsti savo legitimumą.

Vienas iš būdų, padėsiantis pagrįsti organizacijos legitimumą, yra išsamios ir informatyvios informacijos apie įmonę atskleidimas, taip siekiant išvengti ir neoficialių melagingų naujienų. Atsižvelgiant į COVID-19 pandemijos poveikio kai kuriems sektoriams specifiką, net ir maža ar teigiama įtaka verslui, o gal net ir įtakos nebuvimas turėtų būti taip pat atskleistas visuomenei (Garcia-Sanchez I. M., Raimo N., Marrone A., Vitolla F., 2020). Mokslininkai rekomendacija šių klausimų atskleidimą:

1. Rizikos valdymas;
2. Vidaus kontrolių mechanizmas;
3. Darbo vietų sauga;

4. Santykis su natūralia aplinka;
5. Veiklos tęstinumas.

Legitimumo pagrindumas – tai yra būtinas elementas norint pritraukti išteklius ir gauti suinteresuotųjų šalių pasitikėjimą, reikalingą įmonės ilgalaikiam išlikimui (Garcia-Sanchez I. M., Raimo N., Marrone A., Vitolla F., 2020). Deegan ir Unierman (2011) antrina, kad visuomenė leidžia organizacijai veikti tiek, kiek ji iš esmės atitinka jų lūkesčius. Taigi, visuomenė gali daryti tiesioginę įtaką net ir organizacijos veiklos tęstinumui.

Apibendrinant galima teigti, jog legitimumo teorija rodo, kad organizacijos veikla yra teisinga, pageidautina ir atitinka tam tikras vertybes bei įsitikinimus, kurie buvo sukurti visuomenės, kurioje organizacija veikia. Ekonominių neramumų metu įmonės turi ne tik pergaltoti savo verslo modelius, bet ir savo socialines vertybes tam, kad neprarastų reputacijos ir visuomenės, kurioje veikia, pasitikėjimo. Toks legitimumo pagrindumas yra tiesiogiai susijęs su įmonės gebėjimu tęsti savo veiklą ateityje.

1.3 Finansinė atskaitomybė ir informacijos asimetrija

COVID-19 pandemija sukūrė tokią nestabilią ir neužtikriną aplinką, kuri padidino akcininkų ir suinteresuotųjų šalių paklausą finansinei įmonės informacijai apie jos finansinę būklę ir pandemijos padarytą įtaką įmonės veiklos tęstinumui (Garcia-Sanchez I. M., Raimo N., Marrone A., Vitolla F., 2020). Tad įmonės, siekdamos pagrįsti savo legitimumą, pokyčius versle, jo veikime ir pokyčius įmonės finansinėje būklėje atskleidžia per apskaitą, t. y., finansines ataskaitas.

Finansinių ataskaitų sąvoką kiekvienas mokslininkas apibrėžia savaip (žr. 1 lentelė). Tačiau apibendrinus kelių mokslininkų mintis, galima teigti, finansinės ataskaitos – puikus finansinių ataskaitų vartotojų šaltinis, siekiant sužinoti įmonės finansinę padėtį ir pokyčius per finansinius metus.

1 lentelė

Finansinių ataskaitų apibrėžimas

Autorius	Sąvoka
Berger, A., Ghoul, S., Guedhami, O., & Roman, R. (2015)	Finansinės ataskaitos – tai pagrindinis dokumentas atspindintis įmonės finansinę padėtį, verslo veiklą ir įmonės pinigų srautus, taip pat turintis įtakos visų šalių interesams ir turintis ypatingą svarbą.
Shopify (2019)	Finansinės ataskaitos – tai apskaitos forma, atspindinti bendrą verslo būklės vaizdą, įskaitant pinigų srautų ataskaitą, pelno (nuostolių) ataskaitą ir balansą.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Berger, A., Ghoul, S., Guedhami, O., & Roman, R. (2015), Shopify (2019)

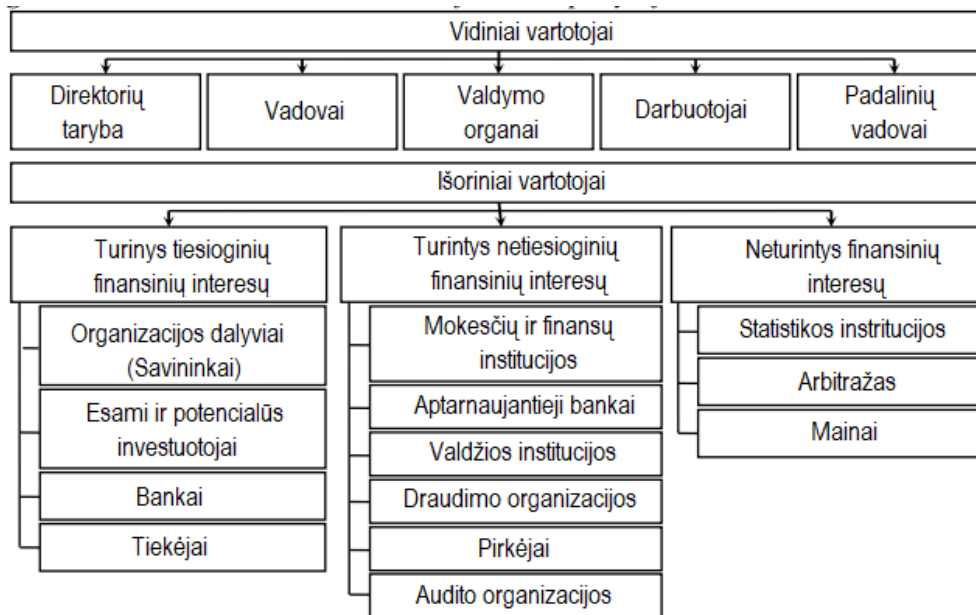
Į finansinių ataskaitų apibrėžimą įeina keli kintamieji: finansinių ataskaitų vartotojai, finansinių ataskaitų tipai. Vienas iš šių kintamųjų – tai finansinių ataskaitų vartotojai, kurie yra tam tikros visuomenės grupės. Osadchy E.A., Akhmetshin E.M., Amirova E.F., Bochkareva T.N., Gazizyanova Yu. Yu., Yumashev A.V. (2018) išskyrė finansinių ataskaitų vartotojus pagal ekonominį pagrindą į išorinius ir vidinius informacijos vartotojus. Kaip teigia autoriai, „ataskaitų vartotojų skaičius nuolat kinta ir kinta priklausomai nuo konkrečių ekonominių sąlygų, o vartotojų interesai, susiję su informacijos turiniu, yra gana pastovūs“. Kaip matyti 7 paveiksle, išoriniam finansinių ataskaitų vartotojams yra priskiriamos šios ir kitos visuomenės grupės:

1. Akcininkai, investuotojai, siekiantys įvertinti įmonės vadovybės išteklių naudojimo efektyvumą bei nuosavų lėšų pokyčio mastą;
2. Esami ir būsimi kreditoriai, siekiantys įvertinti įmonės paskolos grąžinimo galimybes, įmonės patikimumo lygį, kredito riziką bei surinkti kitą reikiamą informaciją naujos paskolos sąlygoms nustatyti;
3. Tiekėjai ir klientai, siekiantys užmegzti su įmone verslo ryšius;
4. Teisininkai, siekiantys įvertinti sutarties sąlygų laikymąsi, įstatymų laikymąsi apskaičiuojant pelną ar išmokant dividendus.

Vidiniams finansinių ataskaitų vartotojams priskiriama yra įmonės vadovybė, daranti finansinius, investicinius sprendimus, pasiremdami šia informacija bei kiti įmonės vadovai, rengiantys investicinius planus, prognozių ataskaitas ar skaičiuodami preliminarius ateinančių ataskaitinių finansinių metų rezultatus.

7 paveikslas

Vidiniai ir išoriniai finansinių ataskaitų vartotojai

Šaltinis: E.A., Akhmetshin E.M., Amirova E.F., Bochkareva T.N., Gazizyanova Yu. Yu., Yumashev A.V. (2018)

Finansinės ataskaitos taip pat yra skirstomos ir į kelias kategorijas:

1. Pelno (nuostolių) ataskaita: ataskaita, atskleidžianti įmonės uždirbtas pajamas, pelną ir patirtas sąnaudas per ataskaitinį laikotarpį.
2. Balansas: ataskaita, atskleidžianti įmonės turimą turtą, įsipareigojimus, nuosavą kapitalą paskutinę ataskaitinio laikotarpio dieną.
3. Nuosavo kapitalo pokyčių ataskaita: ataskaita, atskleidžianti įmonės nuosavo kapitalo pokytį per ataskaitinį laikotarpį.
4. Pinigų srautų ataskaita: ataskaita, atskleidžianti pinigų ekvivalentų judėjimą per ataskaitinį laikotarpį.

Kiekviena finansinė ataskaita taip pat turi turėti ir tam tikras charakteristikas, kurios padeda įgyti didesnę finansinių ataskaitų vartotojų pasitikėjimą. Šios savybės yra tokios (Man M. ir Gadau Liana, 2012):

1. Aktualumas: informacija, pateikta finansinėse ataskaitose yra nauja, svarbi ir naudinga;
2. Patikimumas: informacija, pateikta finansinėse ataskaitose galima pasitikėti ir naudoti priimant finansinius sprendimus;
3. Palyginamumas: informacija, pateikta finansinėse ataskaitose turi ir gali būti lengvai palyginama su kitų įmonių finansine informacija ataskaitose. Tai lemia panašių apskaitos principų naudojimas;
4. Nuoseklumas: tos pačios įmonės finansinės informacijos palyginamumas skirtingais ataskaitiniais periodais;
5. Suprantamumas: informacija, pateikta finansinėse ataskaitose yra lengvai suprantama finansinių ataskaitų vartotojams.

Skirtingi mokslininkai sutaria dėl finansinių ataskaitų svarbumo ir reikšmingumo. Shamin A. ir Yanping L. (2018) teigia, kad finansinėse ataskaitose yra visa informacija apie įmonę, reikalinga priimant finansinius sprendimus kaip investavimas ar skolinimas. Tuo tarpu Hamdan A. (2013) antrina ir išskiria šias tris pagrindines finansinių ataskaitų svarbumo priežastis:

1. Finansinės ataskaitos – tai komunikacijos priemonė. Įmonė naudoja apskaitos kalbą, t.y., finansines ataskaitas tam, kad informuotų finansinių ataskaitų vartotojus (tiekėjus, klientus, bankus) apie įmonės finansinės būklės pasikeitimus ar kitus verslo pokyčius.
2. Finansinės ataskaitos – tai efektyvumo vertinimo priemonė. Tai būdas vadovybei suprasti, kaip sekasi įmonei pasiekti iškeltus finansinius rezultatus, ar naudojami išteklių yra naudojami efektyviai ir ten kur jų reikia.
3. Finansinės ataskaitos – tai sprendimų priėmimo proceso priemonė. Finansinės ataskaitos padeda vadovybei priimti reikiamus sprendimus dėl išteklių panaudojimo ateityje bei priimti sprendimus trečiosioms šalims (tiekėjams, klientams, bankams) dėl tolimesnių ar ateities bendradarbiavimo galimybių.

Visgi, finansinės ataskaitos yra įmonių naudojamos ne tik kaip atskaitomybės principas prieš savo akcininkus ir kitus finansinių ataskaitų vartotojus. Finansinių ataskaitų ruošimas ir pateikimas yra reglamentuojamas ir įstatymų. Lietuvos Respublikoje veikiantis ir finansinių ataskaitų pateikimą reglamentuojantis įstatymas yra 2001 metais priimtas Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės

įstatymas. Remiantis LR įmonių atskaitomybės įstatymu (2011), jis yra „taikomas įmonėms, kurios yra ribotos civilinės atsakomybės pelno siekiantys juridiniai asmenys (toliau – įmonės), įstatymų nustatyta tvarka įregistruoti Lietuvos Respublikoje.“ Ruošiamas finansinių ataskaitų kiekis ir tipai priklauso nuo įmonės dydžio, kurį nusako balanse nurodyta turto vertė, pardavimo grynosios pajamos per ataskaitinius finansinius metus ir vidutinis metinis darbuotojų skaičius pagal sąrašą per ataskaitinius finansinius metus. „Finansinės ataskaitos turi būti parengiamos taip, kad tikrai ir teisingai parodytų įmonės turtą, nuosavą kapitalą, įsipareigojimus, pajamas, sąnaudas ir pinigų srautus, jeigu įmonė rengia pinigų srautų ataskaitą.“ (LR Seimas, 2022). Už finansinių ataskaitų nepateikimą Lietuvos įmonės gali gauti baudą iki 3 000 eurų ir net verslo likvidavimą.

Kaip teigia Sultana R., Ghosh R. ir Kumar Sen K. (2021), finansinių ataskaitų ruošimas ir pilnos finansinės būklės apie įmonę joje atkleidimas turėtų būti įmonės prioritetas, nes tam tikros informacijos atkleidimo trūkumas, kaip rodo praeitis, gali sukelti keletą įmonių skandalų, tokių kaip Arthur Andersen, KPMG, The AIG, Parmalat ir Enron skandalai. Dėl tokių skandalų suinteresuotosios šalys praranda didelius pinigus. Kita problema kylanti dėl nepilnos informacijos atskleidimo finansinėse ataskaitose – informacijos asimetrija.

Kaip ir minėta anksčiau, finansinės ataskaitos yra įmonių kalba, per kurią jos gali išreikšti teigiamus ar neigiamus pokyčius savo versle ir apie tai informuoti finansinių ataskaitų vartotojus. COVID-19 pandemija sutrikdė įprastą įmonių veiklą bei rutiną, o tai išryškino komunikacijos su suinteresuotosiomis šalimis poreikį. Kaip teigia Bostan I., Bunget O. C., Dumitrescu A. C., Burca V., Domil A., Mates D. ir Bogdan O. (2021), metinė finansinė atskaitomybė vis dar yra vienas iš geriausių įmonės bendravimo su interesuotomis šalimis būdų dėl įmonės veiklos rezultatų ir įmonės gebėjimo tęsti savo veiklą tokioje neapibrėžtumo kupinoje aplinkoje.

Finansinė informacija, esanti finansinėse ataskaitose, turi tiesioginės įtakos įmonės vertei, tad įmonės vadovybė gali siekti manipuluoti informacija, pateikiama finansinėse ataskaitose. Tokia situacija yra vadinama informacijos asimetrija, kuri atsiranda, kai viena iš šalių – vadovai arba investuotojai – turi daugiau arba geresnės informacijos nei kita šalis (Cheryta A. M., Moeljadi M., Indrawati N. K., 2018). Taigi, skirtingos šalys turi skirtingą informaciją apie tos pačios įmonės ateities perspektyvas ir rizikas. Kaip teigia Cheryta A. M., Moeljadi M., Indrawati N. K. (2018), vadovai dažniausiai turi geresnės informacijos nei išorinis finansinių ataskaitų vartotojas (pvz., investuotojas), nes įmonės viduje esantys vadovai žino daugiau apie įmonės vidines finansines problemas, ateities perspektyvas bei rizikas. Kaip teigia mokslininkai, tokia informacijos asimetrija gali įmonę privesti

ir prie sunkumų ieškant išorinio finansavimo, nes kreditoriai dėl informacijos asimetrijos bus priversti prašyti didesnių palūkanų normų. Christensen H. B., Hail L. ir Leuz C. (2019) antrina ir teigia, kad didesnio finansinio skaidrumo nauda labai priklauso ir nuo atskleidžiamo turinio bei pobūdžio ir, kad įmonės vadovai finansines ataskaitas vis dažniau pradėjo naudoti kaip galingas rinkodaros priemones, kurios gali turėti teigiamą poveikį rinkai ir turėti kitos finansinės naudos, pvz., mažesnes kapitalo sąnaudas.

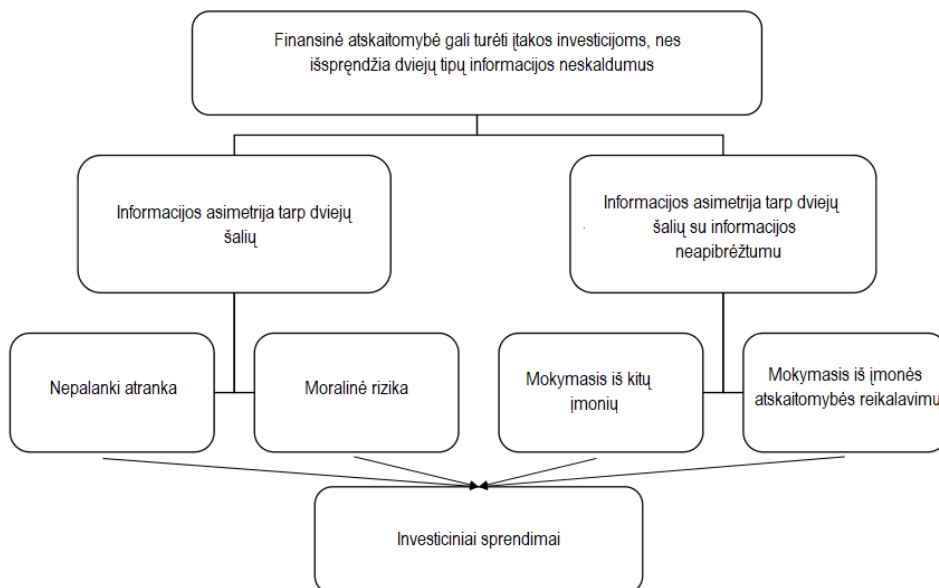
Finansinė atskaitomybė taip pat turi tiesioginį poveikį investiciniams sprendimams (žr. 8 paveikslas). Roychowdhur S., Shroff N., Verdi R. S. (2019) apibendrina ir teigia, kad finansinė informacija gali turėti įtakos investiciniams sprendimams, paveikdama informacijos asimetriją tarp vadovų ir kitų įmonės suinteresuotųjų šalių (pvz., akcininkų, skolininkų) dviem būdais:

1. Finansinės ataskaitos gali pagerinti investicinius sprendimus, nes sumažinama informacijos asimetrija tarp vadovų ir investuotojų, taip pat tarp investuotojų, o tai gali turėti įtakos nepalankioms atrankos išlaidoms (angl. adverse selection costs) bei išorinio kapitalo pritraukimo sąnaudoms.
2. Finansinės ataskaitos gali turėti įtakos investiciniams sprendimams pakeičiant moralinės rizikos išlaidas (angl. moral hazard costs), kylančias dėl įvairių įmonės suinteresuotųjų šalių konfliktų dėl atstovavimo.

Kaip pastebi mokslininkai Roychowdhur S., Shroff N., Verdi R. S. (2019), „finansinės ataskaitos gali tuo pačiu metu pagerinti investicijų efektyvumą, mažinant moralinės rizikos sąnaudas ir sumažinti investicijų efektyvumą, suteikdamos vadovams paskatas priimti trumparegiškus/trumpalaikius investicinius sprendimus.“

8 paveikslas

Finansinės atskaitomybės poveikio investiciniam sprendimui sistema

Šaltinis: Roychowdhury S., Shroff N. ir Verdi R.S. (2019)

Finansinės ataskaitos ir pilnas informacijos atskleidimas yra ideali priemonė norint sumažinti informacijos asimetriją tarp vadovų ir suinteresuotų šalių (Leuz C. ir Wysocki P., 2016). Šis atskleidimas tampa dar labiau svarbesnis finansinių sukrėtimų metų, kuomet padidėja suinteresuotų šalių poreikis žinoti finansinę įmonės būklę ir patirtą neigiamą šoką, o tai atitinkamai pakeičia ir finansinių ataskaitų toną, kuris tikėtina bus labiau neigiamas, kas parodo, kad apskaitinį įvertinimą labiau veikia išoriniai veiksniai nei vadovų gebėjimai (Oskouei Z. H. ir Sureshjani Z. H., 2021). COVID-19 pandemijos aplinkoje, vadovai, įvertindami kylančias rizikas, galėjo pasirinkti ruošti finansines ataskaitas pilnai neatskleidžiant patirto poveikio dėl COVID-19 pandemijos ir kiek įmanoma labiau nuslėpti būsimą įmonės finansinės veiklos raidą, kad rinkai nebūtų perduotas bet koks neigiamas signalas, nes COVID-19 pandemijos laikotarpiu akcijų likvidumas tapo labai nepastovus (Hatmanu M. ir Cautisanu C., 2021). Naujausi tyrimai, susiję su informacijos dėl COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimu ir akcijų rinkų reakcija bus apžvelgti šio skyriaus penktajame poskyryje.

Apibendrinant galima teigti, kad finansinės ataskaitos – puikus finansinių ataskaitų naudotojų šaltinis, siekiant sužinoti įmonės finansinę padėtį ir pokyčius per finansinius metus. Finansinės ataskaitos, turėdamos tokias charakteristikas kaip aktualumas, patikimumas, palyginamumas, nuoseklumas ir suprantamumas, padeda tiek išoriniams, tiek vidiniams finansinių ataskaitų vartotojams suprasti ir įvertinti pokyčius per metus, kurie įvyko įmonėje ir priimti finansinius sprendimus. COVID-19 pandemijos akivaizdoje, kai kurie įmonių vadovai, siekia pilnai neatskleisti COVID-19 pandemijos poveikio įmonei ir ateities finansinei būklei, taip siekdami neperduoti rinkai neigiamo signalo. Tokios situacijos didina informacijos asimetriją tarp įmonės vadovų ir suinteresuotųjų šalių, kas ateityje gali iššaukti neigiamas finansines pasekmes, pvz., mažėjantis suinteresuotųjų šalių pasitikėjimas įmone, didėjantys kapitalo kaštai ir t.t.

1.4 COVID-19 pandemijos įtakos atskleidimo finansinėse ataskaitose rekomendacijos

Prasidėjus COVID-19 pandemijai, įmonių vadovybės pradėjo svarstyti, kaip COVID-19 pandemijos įtaką reikės atskleisti finansinėse ataskaitose taip, kad tai atitiktų jų taikomus apskaitos standartus. Pandemijai nesitraukiant kelis mėnesius, mokslininkai, audito įmonės, apskaitos standartų ekspertai ir finansų įmonės publikavo daugybę rekomendacinių straipsnių apie COVID-19 pandemijos įtakos atskleidimą finansinėse ataskaitose.

Remiantis Lietuvos banko (2020) duomenimis, 2020 metų spalį Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija - ESMA - paskelbė prioritetingas emitentų 2020 metų metinės informacijos tikrintinas sritis ir jos buvo šios:

- „1-ojo TAS „Finansinių ataskaitų pateikimas“ – veiklos tęstinumas, svarbūs sprendimai ir vertinimo neapibrėžtumai bei su COVID-19 susijusių straipsnių pateikimas finansinėse ataskaitose;
- 36-ojo TAS „Turto vertės sumažėjimas“ – vertinimas kokią įtaką prestižo, nematerialiojo turto ir materialiojo turto atsiperkamajai vertei gali turėti blogėjanti įvairių sektorių ekonominė perspektyva;
- 9-ojo TFAS „Finansinės priemonės“ ir 7-ojo TFAS „Finansinės priemonės. „Atskleidimas“ – atskleidžiant riziką, kylančią dėl finansinių priemonių, daugiausia dėmesio skiriant likvidumo rizikai ir konkrečioms aplinkybėms, susijusioms su 9-ojo TFAS taikymu kredito įstaigoms, vertinant tikėtinus kredito nuostolius;

- 16-ojo TFAS „Nuoma“ – informacijos atskleidimas dėl TASV pakeitimo, kuriuo nuomininkams suteikiama lengvata, įtraukiant į apskaitą nuomos koncesijas;
- COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimas bendrovių nefinansiniais klausimais.

Tuo tarpu 2021 metų finansinių ataskaitų, parengtų pagal TFAS, prioritetinės tikrintinos sritys būtų šios (Lietuvos bankas, 2021):

- „COVID-19 pandemijos ir atsigavimo etapo ilgalaikio poveikio įvertinimas ir skaidrumas apskaitoje;
- nuoseklumas tarp TFAS finansinėse ataskaitose atskleistos informacijos ir nefinansinės informacijos, susijusios su klimato klausimais, klimato rizikos įvertinimu, bet kokių reikšmingų sprendimų vertinimu ir atskleidimu, vertinimu dėl klimato rizikos neapibrėžtumų, įvertinant reikšmingumą;
- padidėjęs tikėtinų kredito nuostolių (angl. *Expected Credit Loss*, ECL) įvertinimo skaidrumas, ypač susijęs su specialiujų atidėjinių, apskaičiuotų taikant modelius, vėlesniais koregavimais pagal banko vadovybės sprendimus, reikšmingais kredito rizikos pokyčiais, prognozuojama informacija, specialiujų atidėjinių nuostoliams pokyčiais, kredito rizikos pozicijomis ir užstatu bei su klimato kaita susijusiu poveikiu ECL vertinimui“.

Bei metinės pranešimų prioritetinės sritys yra (Lietuvos bankas, 2021):

- COVID-19 pandemijos poveikis su tvarumu susijusiems tikslams ir nefinansiniams pagrindiniams veiklos rodikliams, taip pat informacija apie struktūrinius pokyčius;
- su klimatu susijusi politika ir jos rezultatai.

Tuo tarpu IFRS konferencijoje, kuri vyko 2020 metų rugsėjį, dalyviai išsakė savo nuomonę ir nubalsavo apie finansinės atskaitomybės problemas, kurias konferencijos dalyviai numatė kaip sunkiausiai sprendžiamus dėl COVID-19 ir rezultatai pasiskirstė taip:

1. Finansinės priemonės (vertės sumažėjimas, vertinimas) → 26 proc.
2. Svarbių sprendimų atskleidimas → 26 proc.
3. Veiklos tęstinumo vertinimas → 22 proc.
4. Nefinansinio turto vertės sumažėjimas → 21 proc.

5. Nuoma → 6 proc.

Taip pat Pwc (2020) išskyrė finansinių ataskaitų problemas, kurios yra aktualiausios ūkio subjektams, kurių veikla buvo paveikta COVID-19 pandemijos:

1. Nefinansinis turtas;
2. Finansinės priemonės;
3. Nuomos sutartys;
4. Pinigai ir pinigų ekvivalentai;
5. Pajamų pripažinimas;
6. Nefinansiniai įsipareigojimai;
7. Veiklos tęstinumas;
8. Atskleidimai.

O EY (2020) specialiame leidinyje apie TFAS apskaitos aspektus, susijusius su sąlygomis, kurias gali įtakoti COVID-19 pandemija išskyrė šias sritis:

1. Veiklos tęstinumas;
2. Finansinės priemonės;
3. Turto vertės sumažėjimas;
4. Valstybės dotacijos;
5. Pajamų mokesčiai;
6. Įsipareigojimai iš draudimo sutarčių.

Apibendrinus galima teigti, kad audito įmonių, Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos bei kitų institucijų, išmanančių apskaitos standartus duomenimis, COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimas yra ne tik svarbus, bet būtinas finansinėse ataskaitose. Be to, yra rekomenduojamas COVID-19 pandemijos poveikio apsvaistymas įmonės veiklos tęstinumui (t. y., įmonės gebėjimą tęsti veiklą dvylikos ateinančių mėnesių laikotarpyje nuo ataskaitinio laikotarpio pabaigos datos), turto vertės sumažėjimo reikalingumas (t. y., turtas neturi būti apskaitomas didesni nei jo atsiperkamoji verte), įtaka finansinėms priemonėms ir panašiai.

1.5 Esami tyrimai dėl COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimo finansinėse ataskaitose ir poveikis akcijų kainoms

„COVID-19 koronaviruso pandemija paveikė ir tebeveikia daugelio įmonių finansinius rezultatus. Įmonės gali bandyti paaiškinti šį poveikį įtraukdami kiekybinę ir kokybinę informaciją apie tai finansinėse ataskaitose arba už jos ribų“ (Kegalj. G., 2022). COVID-19 pandemija sulaukė didelio mokslininkų dėmesio, o tarp daugybės naujų mokslinių tyrimų buvo galima rasti ir tokių, kurie būtų susiję su COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimu finansinėse ataskaitose.

Marchini P. L. (2021) siekė iširti COVID-19 krizės padarinių ir veiklos tęstinumo atskleidimą metinėse finansinėse ataskaitose Italijos akcijų biržoje listinguojamoms įmonėms. Tyrimo imtis – 152 listinguojamos įmonės. Tyrimo objektas – 2019-12-31 finansinės ataskaitos ir 2019-06-30 bei 2020-06-30 tarpinės finansinės ataskaitos. Šis periodas pasirinktas siekiant nustatyti koreliaciją tarp valdymo tendencijų prognozių (2019-12-31) ir realių duomenų ateityje (2020-06-30). Remiantis tyrimo išvadomis buvo pastebėta, kad įmonėms, priklausiusioms tyrimo imčiai (išskyrus maisto, farmacijos ir sveikatos priežiūros sektorių įmones) 50 % atvejų trūko informacijos nuoseklumo. Vienas iš informacijos nenuoseklumo pavyzdžių – netinkamai įvertintas COVID-19 poveikis valdymo rezultatams ateityje 2019-12-31 metu ir stipriai sumažėjusios pajamos 2020-06-30 datai (t. y., 80 % tyrimo imties įmonių patyrė stiprų pajamų sumažėjimą, kuris svyravo nuo 8 % iki 35 % pajamų sumažėjimo). Pasak Marchini P. L. (2021), esant išoriniam kintamajam, patikimas prognozės yra sunku atlikti, tačiau didesnis apdairumas ir apskaitos informacijos kokybinės charakteristikos apibrėžtumai ir pabrėžtumai yra rekomenduotini.

Honko S., Remlein M., Rowinska-Kral M. ir Swietla K. (2020) taip pat tyrė COVID-19 poveikio atskleidimą 2019-12-13 finansinėse ataskaitose ir 2020-06-30 tarpinėse finansinėse ataskaitose. Tyrimo imtis – 120 listinguojamų įmonių Varšuvos akcijų biržoje. Tyrimo rezultatai rodo, kad poataskaitinių įvykių atskleidimas finansinių ataskaitų vartotojams neleido įvertinti rizikos, susijusios su COVID-19 pandemijos poveikiu. Dauguma įmonių visiškai ignoravo su pandemija susijusią riziką savo finansinėse ataskaitose, o kitais atvejais – atskleidimo lygis ir apimtis buvo ypatingai maža.

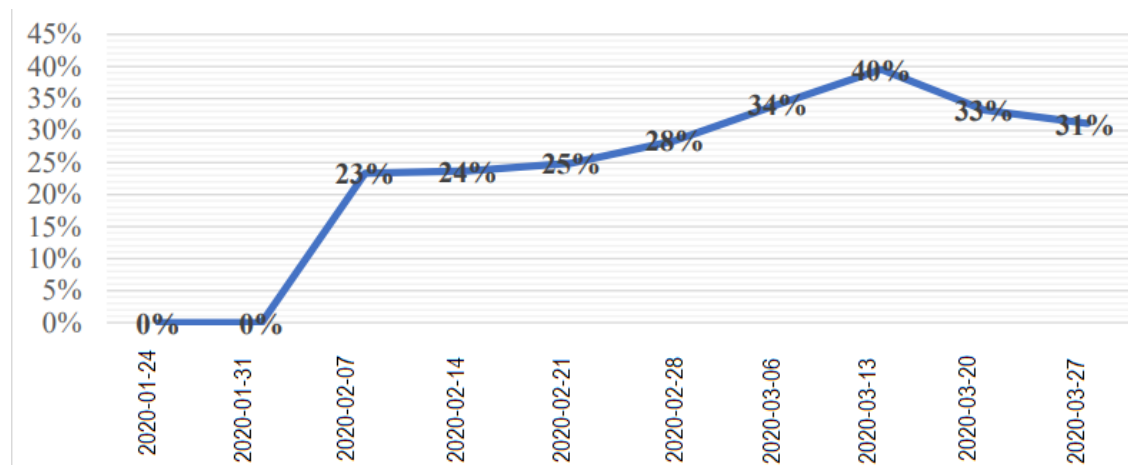
Tuo tarpu Majumdar A. ir Singh P. (2021) gilinasi į JAV esantį IT sektorių ir COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimo lygį finansinėse ataskaitose. Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad IT sektoriaus įmonės labai retai minėjo COVID-19 pandemijos įtaką savo metinėse ataskaitose. Mokslininkai taip pat pastebėjo, kad įmonės, nusprendusios atskleisti COVID-19 poveikį finansinėse ataskaitose, ypatingai retai naudojo žodį „rizika“ kalbėdami apie poveikį. Kaip teigia Majumdar A. ir

Singh P. (2021), „komunikacija apie COVID-19 metinėse ataskaitose ramina investuotojus ir pagerina informacijos asimetrijos situaciją apie įmonę“, tad rekomenduotinas didesnis informacijos apie COVID-19 poveikį įmonei atskleidimas finansinėse ataskaitose.

Chen C., Stratopoulos T., Xing B., Wang X. V. (2022) siekė ištirti, ar JAV įmonės atskleidžia pakankamą informacijos kiekį ypatingo neapibrėžtumo laikotarpiu ir kaip investuotojai reaguoja į COVID-19 įtakos įmonei atskleidimo lygį 10-K formoje arba kitaip – metiniame pranešime. Tyrimo imtis – 2 326 įmonės, listinguojamos JAV biržoje. Mokslininkai, tirdami COVID-19 poveikio atskleidimą metiniuose pranešimuose pastebėjo, kad tiriamuoju periodu didėjantis COVID-19 poveikio atskleidimas buvo pastebėtas ir tęsėsi tik vieną mėnesį, vėliau atskleidimo lygis ėmė mažėti (žr. 9 paveikslas). Tačiau mokslininkai nustatė, kad įmonės sugebėjo pateikti pakankamą informaciją investuotojams dėl COVID-19 pandemijos įtakos, nes reikšmingos akcijų kainų reakcijos buvo pastebėtos rinkoje metinių pranešimų pateikimo datomis. Kaip teigia Chen C., Stratopoulos T., Xing B., Wang X. V. (2022), „rinkos reakcijos yra ryškesnės, kai įmonė pateikia labai konkretų atskleidimą – atskleidžiant informaciją nurodoma, pavyzdžiui, organizacijų pavadinimai, vietos, numeriai arba atskleidžiama daugiau su įmonės specifika susijusių faktų.“ Hao J. ir Pham T. V. (2022) antrina ir remiantis tyrimo rezultatais teigia, kad „nustatė neigiamą ryšį tarp COVID-19 atskleidimo lygio ir grąžos nepastovumo, o tai rodo, kad COVID-19 atskleidimai sumažina investuotojų netikrumą ir nepasitikėjimą.“

9 paveikslas

Procentinė išraiškia 10-K paraiškų su COVID-19 poveikio atskleidimu

Šaltinis: Chen C., Stratopoulos T., Xing B., Wang X. V. (2022)

Jin J., Liu Y., Zhang Z., Zhao R. (2022) taip pat tyrė koreliacijos stiprumą tarp COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimo finansinėse ataskaitose ir JAV akcijų rinkos reakcijos, ir

mokslininkų tyrimas rodo, kad „yra stipri koreliacija tarp pandemijos poveikio įmonės lygio atskleidimo ir akcijų kainų kritimo rizikos vieną ketvirtį į priekį.“ Tai rodo, kad „atskleidimas apie pandemijos riziką turi greitą poveikį investuotojų pasitikėjimui, todėl įmonės gali manipuliuoti pandemijos rizikos atskleidimu, kad paveiktų trumpalaikį būsimą akcijų kainų rodiklį“ (Jin J., Liu Y., Zhang Z., Zhao R., 2022). Tačiau mokslininkai pabrėžia, kad reikšmingas ryšys tarp pandemijos poveikio atskleidimo ir akcijų kainų kritimo rizikos ilgesniame periode, t. y., du, tris ketvirčius į priekį, nebuvo rastas. To priežastis yra ta, kad „dėl pandemijos sudėtingumo nauja informacija nuolat atnaujina investuotojų lūkesčius, todėl ankstesni atskleidimai nėra svarbūs akcijų kainai“ (Jin J., Liu Y., Zhang Z., Zhao R., 2022).

Apibendrinant galima teigti, kad didelė mokslinių straipsnių apie COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimo finansinėse ataskaitose pasiūla rodo šios temos svarbumą ir aktualumą mokslinėje visuomenėje. Finansinių ataskaitų, išleistų prieš ir po pirmuosius COVID-19 pandemijos atvejus, tyrimai rodo, kad finansinėse ataskaitose trūksta apdairaus COVID-19 poveikio įvertinimo ir daugumoje atvejų atskleidimo lygis yra mažas. Tyrimai taip pat rodo, kad investuotojams informacijos apie COVID-19 įtaką atskleidimo lygis yra pakankamas, tačiau įmonės gali manipuliuoti informacijos atskleidimo, lygiu taip siekiant paveikti akcijų kainas.

2. COVID-19 PANDEMIJOS ĮTAKOS ATSKLEIDIMO ĮMONIŲ FINANSINĖSE ATASKAITOSE TYRIMO METODOLOGIJA

Finansinės ataskaitos yra vienas iš įmonių būdų perduoti informaciją rinkai ir suinteresuotosioms šalims apie savo finansinę būklę. COVID-19 pandemija tai tam tikra rizika, su kuria susiduria įmonės ir kuri turi būti atskleista finansinėse ataskaitose. Rizikos atskleidimas mažina informacijos asimetriją, prisideda prie finansinio stabilumo rinkose, nes suinteresuotosioms šalims suteikiamos didesnės galimybės suprasti įmonės rizikas ir jos valdymo praktikas bei skatina skaidrumą rinkose. Be to, investuotojai laiko padidėjusios rizikos atskleidimo faktą finansinėse ataskaitose kaip svarbų kriterijų svarstant portfelio investicinius sprendimus. Visgi įmonės nelinkusios atskleisti visos rizikos informacijos, o tai lemia tam tikri mikroekonominiai veiksniai. Tad dėl šių pagrindinių priežasčių, kurios kyla išanalizavus mokslinę literatūrą ir atsiranda poreikis atlikti tyrimą, kurio pagrindinė problema: koks yra COVID-19 pandemijos įtakos atskleidimo lygis įmonių finansinėse ataskaitose ir kokie veiksniai šį lygį įtakoja.

Susisteminius kitų autorių tyrimus buvo pastebėta, jog dalis mokslininkų tiria šią problemą, siekdami rasti koreliaciją tarp įmonės finansinės būklės ir tam tikrų mikroekonominių veiksnių, tuo tarpu kiti sprendžia šią problemą, siekdami rasti koreliaciją tarp įmonės finansinės būklės ir sakinių kiekio finansinėse ataskaitose, susijusių su COVID-19 pandemija. Kadangi mokslininkų tyrimų rezultatai nėra vieningi bei siekiant gauti kuo tikslesnius tyrimo duomenis, buvo nuspręsta sujungti minėtuosius tyrimo metodus, kurie plačiau bus aprašyti 2.1 ir 2.2 poskyriuose.

Tyrimo tikslas – ištirti COVID-19 pandemijos įtakos atskleidimo lygį ir jį įtakojančius veiksniai Baltijos šalių listinguojamų įmonių finansinėse ataskaitose.

Tyrimo uždaviniai:

- Identifikuoti kokią įtaką turėjo COVID-19 pandemija Baltijos šalių listinguojamų įmonių finansinėms būklėms ir nustatyti rizikos atskleidimo lygį Baltijos šalių listinguojamų įmonių finansinėse ataskaitose;
- Spearman koreliacijos būdu nustatyti koreliaciją tarp veiksnių, lemiančių rizikos atskleidimo lygį ir sakinių kiekio finansinėse ataskaitose, susijusių su COVID-19 pandemija.

Šio darbo tyrimas bus atliekamas 6 etapais, nurodytais žemiau:

- Tyrimo imties ir laikotarpio identifikavimas;
- Duomenų, susijusių su veiksniais, labiausiai lemiančiais rizikos atskleidimo lygį finansinėse ataskaitose, rinkimas;
- Duomenų, susijusių su sakinių kiekiu finansinėse ataskaitose, kurie atitinka nustatytus raktinius žodžius apie COVID-19 pandemiją, rinkimas;
- Koreliacinės analizės pagrindimas;
- Tyrimo atlikimas, remiantis suformuota metodologija;
- Išvadų ir pasiūlymų suformavimas.

Taigi, tyrimo atlikimo metu, remiantis suformuota metodologija, bus bandoma rasti COVID-19 pandemijos atskleidimo lygį ir jį įtakojančius veiksnius Baltijos šalių listinguojamų įmonių finansinėse ataskaitose.

2.1 Tyrimo objektas, laikotarpis

Tarp daugybės naujų mokslinių straipsnių galima rasti ir tokių, kurie būtų susiję su COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimu finansinėse ataskaitose. Tokio pobūdžio tyrimai jau atlikti ištiriant Italijos akcijų biržoje listinguojamas įmones (Marchini P. L., 2021), Varšuvos akcijų biržoje listinguojamas įmones (Honko S., Remlein M., Rowinska-Kral M. ir Swietla K., 2020), JAV IT sektoriaus įmones (Majumdar A. ir Singh P., 2021) ir taip toliau. Naujausiais tyrimais net siekiama suprasti akcijų rinkų reakcijas į COVID-19 poveikio atskleidimo lygį finansinėse ataskaitose (Stratopoulou T., Xing B., Wang X. V., 2022; Hao J. ir Pham T. V., 2022; Jin J., Liu Y., Zhang Z., Zhao R., 2022). Tačiau darbo autorės žiniomis, tokių tyrimų, kurie tirtų Baltijos listinguojamų šalių COVID-19 pandemijos poveikio atskleidimo lygį finansinėse ataskaitose nėra. Tad, šio tyrimo objektas yra Baltijos listinguojamos šalys, kitaip tariant, Baltijos šalys listinguojamos Nasdaq OMX Baltic biržoje (žr. 1 priedas).

Peržvelgus Nasdaq OMX Baltic biržoje esančias Baltijos įmonės, buvo nuspręsta iš tyrimo imties eliminuoti finansines bei vyriausybinės įmones, įmones, kurių finansinės ataskaitos pateikiamos ne lietuvių ar anglų kalbomis ir įmones, kurių finansiniai metai nesutampa su kalendoriniais metais. Įmonės eliminuotos dėl geresnio įmonių ir būsimų tyrimo rezultatų palyginamumo. Kitaip tariant, įmonės, kurių finansiniai metai baigiasi gruodžio 31 dieną, turėjo tokias pačias sąlygas atskleisti įmonę veikiančias rizikas. Po eliminavimo, galutinę tyrimo imtį sudaro

22 Lietuvos įmonės, 10 Latvijos įmonių ir 15 Estijos įmonių, t. y., 47 įmonės bendrai. Įmonių, įtrauktų į tyrimų imtį sąrašą galite rasti 2 priede.

2020 metų sausio 9 dieną, Pasaulio sveikatos organizacija oficialiai patvirtino informaciją apie naująjį nežinomą kvėpavimo takų (COVID-19) koronavirusą ir jo plitimą pasaulyje, o 2020 m. sausio 30 d. Pasaulio sveikatos organizacija paskelbė šį protrūkį kaip tarptautinės svarbos visuomenės sveikatos ekstremalia situacija ir galiausiai kovo 11 d. – COVID-19 virusas įgavo pasaulinės pandemijos statusą. Vertinant tai, jog COVID-19 pandemijos pirminį poveikį jau galima įžvelgti nuo 2020 metų, o įmonės finansines ataskaitas už finansinius metus paskelbia tik po metų galo bei įvertinant šio magistrinio darbo tyrimo atlikimo laiką, buvo nuspręsta analizuoti 2020 ir 2021 metų finansines ataskaitas.

2.2 Duomenų rinkimas

Kaip minėta anksčiau, COVID-19 pandemija yra naujas veiksnys, lemiantis įmonės rizikingumą, rizikos valdymą ir rizikos atskleidimą finansinėse ataskaitose. Tiesa, tyrimai rodo, jog dalis įmonių vengia atskleisti informaciją apie įmonę veikiančias rizikas. O tam įtaką daro ne tik įmonės vadovybės savavališkas nenorėjimas atskleisti rizikas finansinėse ataskaitose, bet ir mikroekonominiai veiksniai. Mikroekonominiai veiksniai apimtų įmonės dydį, vidinę organizacinę kultūrą bei įmonės finansinę padėtį.

Bandymas suvaldyti COVID-19 pandemiją sukėlė ekonomikos sulėtėjimą. COVID-19 pandemijos padariniai įmonėms atsiskleidžia per pandemijos sukeltą socialinį atsiribojimą ir padidėjusį verslo neapibrėžtumą, kuris paskatino saugų vartojimą ir investavimą. Įmonių rezultatai ypatingai priklausys nuo tolimesnės pandemijos raidos ir tolimesnių ateities krizių, kurios gali būti panašios į COVID-19 pandemiją. Kadangi ateitis yra sunkiai prognozuojama ir labai neaiški, įmonių rizikos atskleidimas finansinėse ataskaitose tampa vis svarbesnis kapitalo rinkoms ir investuotojams, siekiantiems tinkamai suformuoti savo investicinį portfelį.

Išanalizavus mokslininkų tyrimus minėtus aukščiau, buvo pastebėti šie COVID-19 rizikos atskleidimo lygį lemiantys veiksniai ir sąsajos:

- šalies išsivystymo lygis, įmonės dydis ir valdybos nepriklausomumas yra teigiamai ir reikšmingai susijęs su savanorišku rizikos atskleidimo mastu;

- yra reikšmingas teigiamas ryšys tarp COVID-19 pandemijos atskleidimo lygio ir įmonės veiklos rezultatų atskleidimo metinėse ataskaitose;
- valdybos nepriklausomumas ir lyčių įvairovė mažina ryšį tarp su COVID-19 pandemija susijusios informacijos ir veiklos rezultatų atskleidimo metinėse ataskaitose;
- COVID-19 pandemijos atskleidimo lygis įvairiose pramonės šakose skiriasi;
- rizikos atskleidimo požymių įvairiose šalyse skirtumai gali būti tik iš dalies susieti su nacionaliniu informacijos atskleidimo reguliavimu, o tai rodo, kad rizikos atskleidimo paskatos vaidina svarbų vaidmenį;
- yra teigiamas ryšys tarp COVID-19 pandemijos atskleidimo ir neapibrėžtumo metinėse ataskaitose;
- įmonės valdo savo reputaciją atskleisdamos su rizika susijusią informaciją.

Remiantis atlikta mokslinių tyrimų apžvalga, buvo pasirinkti veiksniai, lemiantys rizikos atskleidimo lygį finansinėse ataskaitose ir dažniausiai pasikartojantys panašiuose tyrimuose, tad jie ir bus naudojami tolimesniame tyrime:

- Įmonės dydis:

Įmonės dydis gali daryti COVID-19 pandemijos rizikos atskleidimo lygiui finansinėse ataskaitose taip, jog didesnės įmonės gali turėti daugiau paskatų atskleisti tokią informaciją tam, kad sumažintų atstovavimo kaštus ir taip sumažintų informacijos asimetriją tarp vadovų ir akcininkų.

Tad, **pirmoji tyrimo hipotezė** formuojama taip:

H₁: Yra teigiamas ryšys tarp Baltijos šalių listinguojamų įmonių dydžio ir COVID-19 pandemijos atskleidimo lygio.

- Įmonės pelningumas:

Įmonės pelningumas gali daryti COVID-19 pandemijos rizikos atskleidimo lygiui finansinėse ataskaitose taip, jog pelningai veikiančios įmonės gali būti labiau skatinamos arba labiau norėti atskleisti informacijos apie įmonę slegiančias rizikas.

Tad, **antroji tyrimo hipotezė** formuojama taip:

H₂: Yra teigiamas ryšys tarp Baltijos šalių listinguojamų įmonių pelningumo ir COVID-19 pandemijos atskleidimo lygio.

- Valdybos lyčių įvairovė:

Valdybos lyčių įvairovė gali daryti COVID-19 pandemijos rizikos atskleidimo lygiui finansinėse ataskaitose taip, jog moterys direktorės daro įtaką valdybos strateginiam dalyvavimui per savo indėlį į valdybos sprendimų priėmimą, o tai priklauso nuo moterų vadovių profesinės patirties ir vidinių vertybių.

Tad, **trečioji tyrimo hipotezė** formuojama taip:

H₃: Yra teigiamas ryšys tarp Baltijos šalių listinguojamų įmonių valdybos lyčių įvairovės ir COVID-19 pandemijos atskleidimo lygio.

- Įsiskolinimo lygis:

Įsiskolinimo lygis gali daryti COVID-19 pandemijos rizikos atskleidimo lygiui finansinėse ataskaitose taip, jog aukštą įsiskolinimo lygį turinčios įmonės turėtų pateikti didesnę rizikų atskleidimą finansinėse ataskaitose dėl savo kreditorių, tačiau įmonės gali būti linkusios slėpti tokią informaciją.

Tad, **ketvirtoji tyrimo hipotezė** formuojama taip:

H₄: Yra teigiamas ryšys tarp Baltijos šalių listinguojamų įmonių įsiskolinimo lygio ir COVID-19 pandemijos atskleidimo lygio.

Kadangi šioje tyrimo dalyje bus norima įvertinti ne tik COVID-19 rizikos atskleidimo veiksnius bet ir lygį, tai bus pasiekta skaičiuojant sakinius, susijusius su COVID-19. Raktiniai žodžiai, atitinkantys kriterijus bus šie: „COVID-19“, „koronavirusas“, „pandemija“, „epidemija“, „SARS“, „neapibrėžtumas“, „rizika“. Sakinys, turintis bent vieną raktinį žodį, bus įskaitytas į populiaciją. Kaip ir kitų mokslininkų tyrimai pabrėžia, šis tyrimo būdas fiksuoja rizikos atskleidimo kiekį, bet ne būtinai jos kokybę.

Atsižvelgiant į ankstesnius tyrimus, su COVID-19 susijusių rizikos atskleidimas apibrėžiamas kaip bendras sakinių skaičius su bent vienu su rizika susijusiu raktiniu žodžiu:

$$SK_i = \sum SK_{FR_{ij}} + \sum SK_{NFR_{ij}} + \sum SK_{RV_{ij}}$$

SK_i – bendras sakinių skaičius, kuriuose buvo atskleista su COVID-19 susijusi rizika;

SK_{FR_{ij}} – sakinių skaičius, kuriuose buvo atskleista finansinė rizika įmonės finansinėse ataskaitose;

SK_{NFR_{ij}} – sakinių skaičius, kuriuose buvo atskleista nefinansinė rizika įmonės finansinėse ataskaitose;

SK_RV_{ij} – sakinių skaičius, kuriuose buvo atskleistas rizikos valdymas įmonės finansinėse ataskaitose.

Kiti rodikliai, naudojami analizėje, yra susisteminti 2 lentelėje.

2 lentelė

Nepriklausomi kintamieji ir jų reikšmės

Nepriklausomas kintamasis	Paaiškinimas
Įsiskolinimas	Įsiskolinimo lygis vertinamas kaip visos skolos padalintos iš viso turto turimo finansinių metų pabaigoje
Turtas	Bendras įmonės turtas (ilgalaikis ir trumpalaikis) finansinių metų pabaigoje
ROE	Pelningumą atitinkantis rodiklis, parodantis nuosavo kapitalo grąžą
Lyties įvairovė	Lyties įvairovė bus vertinama kaip moterų skaičius valdyboje padalintas iš bendro valdybos narių skaičiaus

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Siekiant įvertinti kintamųjų koreliacinį stiprumą, bus atliktos Spearmano koreliacijos ir gautas koreliacijos koeficientas. Spearmano koeficientas bus apskaičiuojamas pagal šią formulę:

$$AL = \beta_0 + \beta_1 \times \text{Turtas} + \beta_2 \times \text{ROE} + \beta_3 \times \text{Lyčių įvairovė} + \beta_4 \times \text{Įsiskolinimas}$$

Koreliacijos koeficientas su teigiamu ženklu rodo tiesioginį nepriklausomo kintamojo priklausomumą nuo priklausomojo kintamojo, t. y., didėjant (mažėjant) nepriklausomam kintamajam, didėja (mažėja) priklausomas kintamasis. O sudaryta koreliacinė matrica padės suprasti Baltijos šalių listinguojamų įmonių kitimo tendencijas tarp dviejų metų: 2020 ir 2021 kintamųjų priklausomumą nuo vienas kito. Koreliacija bus laikoma stipri, jeigu atitinkamo testo p reikšmė $\leq 0,05$. Koreliacinei analizei atlikti bus naudojama Gretl programa.

Kaip ir kiekvienas tyrimas, taip ir šis turi tam tikrus tyrimo ribotumus. Vienas iš šio tyrimo apribojimų būtų maža įmonių imtis. Nepaisant to, šis tyrimas padės suvokti COVID-19 pandemijos įtakos atskleidimo lygį ir jį įtakojančius veiksnius nagrinėjamose listinguojamose įmonėse. Kitas tyrimo ribotumas būtų tai, jog nagrinėjamos tik listinguojamos įmonės. Tad, siekiant gilesnio mokslinio šios srities ištyrimo, būtų skatinamas tyrimo pakartojimas analizuojant ne tik listinguojamas įmones, o ir ne listinguojamas įmones, skaidant jas į sektorius.

Taigi, šioje dalyje sudaryta metodologija bus pritaikyta atliekant tikrąjį tyrimą bei bus siekiama įvertinti COVID-19 pandemijos įtakos atkleidimo lygį ir jį įtakojančius veiksnius Baltijos listinguojamų įmonių finansinėse ataskaitose.

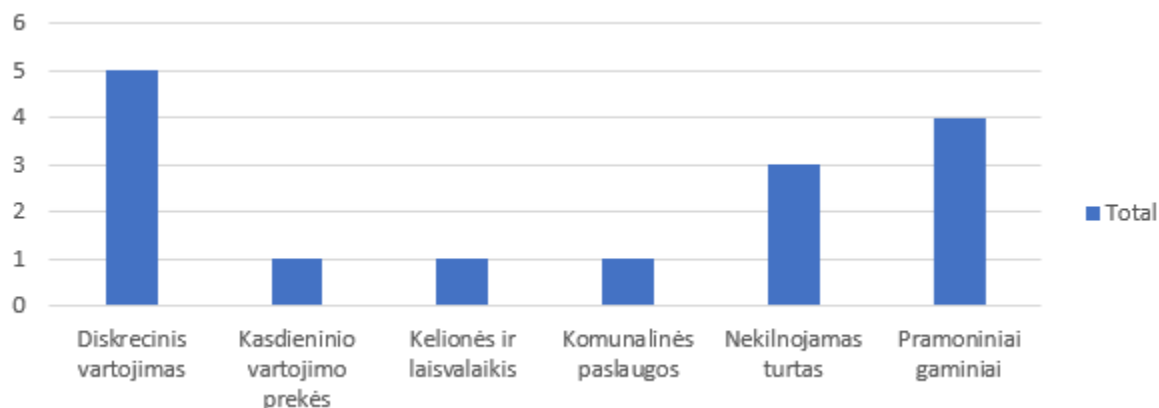
3. COVID-19 PANDEMIJOS ĪTAKOS ATSKLEIDIMO ĪMONIŪ FINANSINĒSE ATASKAITOSE TYRIMAS

3.1 Tyrimo imtyje esančū ģimonū sektoriū apžvalga

Kaip minēta antroje šio baigiamojo darbo dalyje, tyrimo imtī sudaro 47 ģimonēs. Siekiant geriau suprasti tyrimo rezultatus, pirmiausia reikia suprasti, kokiuose sektoriuose veikia ģimonēs, kurios sudaro tyrimo imtī. Kaip matyti 10 paveiksle, iš 15 imtyje esančū Estijos ģimonū, net 5 ģimonēs użsiima diskrecinio vartojimo veikla. Viena iš tų ģimonū yra AS Talinna Kaubamaja Grupp. Šī ģimonē 2020 metais turėjo 597 284 tūkst. eurų, o ģimonēs pelningumas siekė 13,78 % bei įsiskolinimo rodiklis buvo 0,63. Tuo tarpu 2021 metais ģimonēs turtas pakilo iki 635 309 tūkst. eurų, o ģimonēs pelningumas pakilo iki 17,22 %. Tačiau įsiskolinimo lygis AS Talinna Kaubamaja Grupp 2021 nepakito – įsiskolinimo lygis buvo 0,62. Źvelgiant į 10 paveikslą matyti, jog 4 ģimonēs veikia pramoninių gaminių srityje, o 3 – nekilnojamo turto sektoriuje.

10 paveikslas

Sektoriai, kuriuose veikia imtyje esančios Estijos ģimonēs

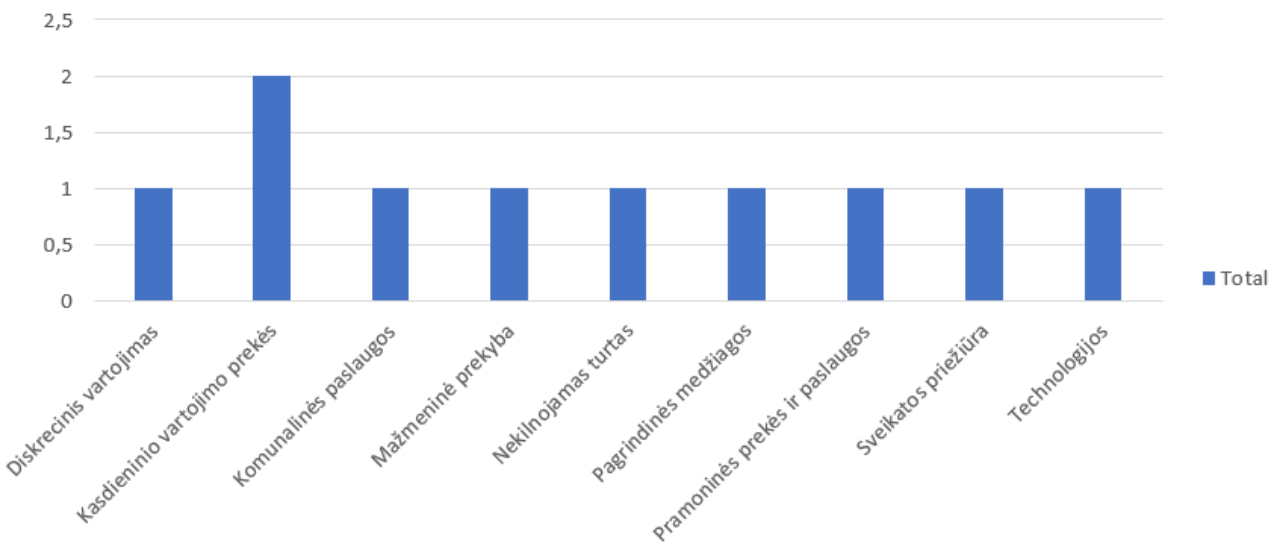
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Tuo tarpu Latvijos ģimonēs, esančios tyrimo imtyje, išsiskaidžiusios sektoriuose gana vienodai. Kaip matyti 11 paveiksle, 8 ģimonēs veikia 8 skirtinguose sektoriuose: diskrecinis vartojimas, komunalinės paslaugos, nekilnojamas turtas, sveikatos priežiūra ir taip toliau. Tuo tarpu dvi ģimonēs veikia kasdieninio vartojimo prekių srityje: Latvijas balzams AS ir Siguldas ciltslietu un mākslīgās

apsėklošanas stacija AS. Latvijas balzams AS, pirmaujanti alkoholinių gėrimų gamintoja Baltijos šalyse, 2020 metais turėjo 169 984 tūkst. eurų turto, o įmonės pelningumas siekė 6,98 % bei įsiskolinimo rodiklis buvo 0,21. Tuo tarpu 2021 metais įmonės turtas pakilo iki 175 223 tūkst. eurų, o įmonės pelningumas sumažėjo iki 6,29 %. Įmonės įsiskolinimo rodiklis 2021 metais išliko toks pats.

11 paveikslas

Sektoriai, kuriuose veikia imtyje esančios Latvijos įmonės

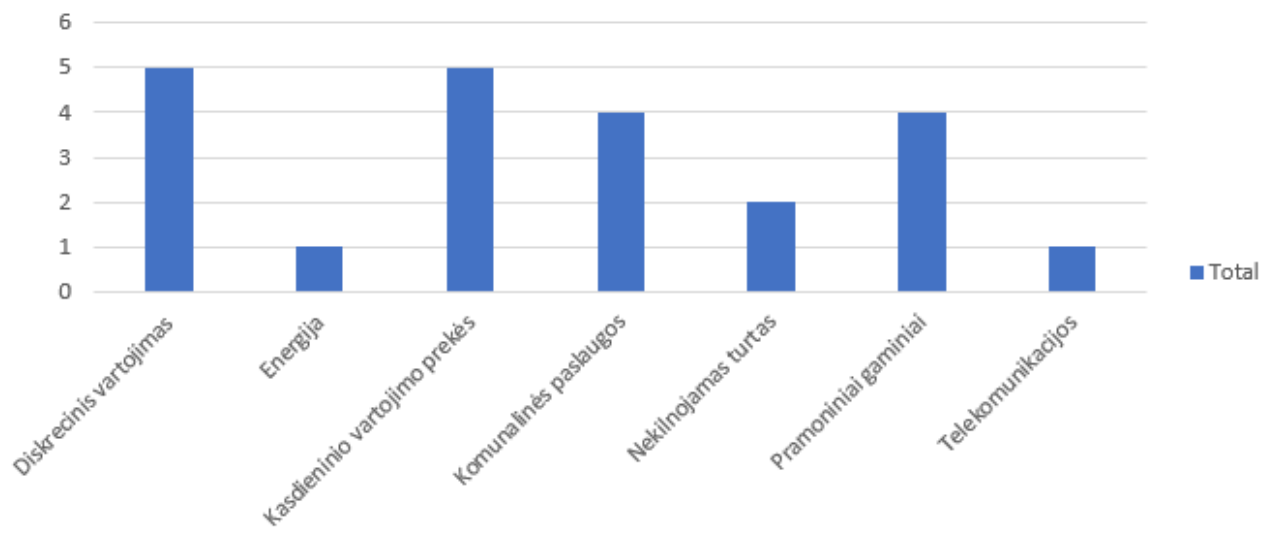

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Lietuvos įmonės sudaro 47 % visos tyrimo imties. Analizuojamos įmonės yra pasiskirsčiusios per 9 skirtingus sektorius. Kaip matyti iš 12 paveikslo, 5 įmonės veikia kasdieninio vartojimo prekių pardavimo srityje: Auga Group AB, Pieno Žvaigždės AB, Rokiškio sūris AB, Vilkyškių pieninė AB ir Žemaitijos pienas AB. Žvelgiant į finansinius Vilkyškių pieninės AB duomenis, matyti, jog 2020 metais įmonės turtas sudarė 48 843 tūkst. eurų, o 2021 metais pakilo iki 59 264 tūkst. eurų. Tuo tarpu įmonės pelningumas 2020 metais buvo 5,07 %, o 2021 metais, pardavimo pajamoms išaugus 23 %, įmonės pelningumas pakilo beveik šešis kartus ir siekė 29,08 %.

12 paveikslas

Sektoriai, kuriuose veikia imtyje esančios Lietuvos įmonės

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Taip pat penkios Lietuvos įmonės priklauso ir diskrecinio vartojimo sektoriuje (žr. 12 paveikslas): Apranga AB, K2 LT AB, Novaturas AB, Snaigė AB ir Utenos trikotažas AB. Žvelgiant į finansinius Novaturas AB duomenis, matyti, jog 2020 metais įmonės turtas buvo 45 043 tūkst. eurų, o 2021 metais sumažėjo iki 39 913 tūkst. eurų. Analizuojant įmonės pelningumo rodiklį, galima teigti, jog COVID-19 pandemija turėjo ypatingai neigiamą įtaką įmonės veiklos rezultatams, t. y., 2020 metais įmonės pelningumo rodiklis buvo -56,08 %, o 2021 metais siekė 4,67 %. Tuo tarpu įsiskolinimo lygis 2020 metais buvo 0,77, o 2021 metais nukrito iki 0,73.

Komunalinių paslaugų sektoriuje veikiančios įmonės sudaro 18 % visos Lietuvos tyrimo imties. Šios keturios įmonės yra Grigeo AB, Ignitis Grupė AB, Kauno energija AB ir Litgrid AB. Žvelgiant į Grigeo AB finansinius rezultatus matyti, jog 2020 metais įmonė turėjo 77 888 tūkst. eurų, o 2021 metais šis turto lygis sumažėjo 4 % ir siekė 74 934 tūkst. eurų. Tuo tarpu įmonės pelningumas 2020 metais siekė 14,7 %, o 2021 metais sumažėjo ir siekė 5,71 %. Lyginant įsiskolinimo lygio rodiklį, galima sakyti, jog rodiklis, dėl 38 % padidėjusių trumpalaikių įsipareigojimų (tiksliau – prekybos ir mokėtinų sumų), pakilo nuo 0,22 iki 0,25 tarp 2020 ir 2021 metų.

Apibendrinant galima teigti, kad tyrimo imtį sudaro įmonės, veikiančios skirtingose srityse: 11 įmonių diskrecinio vartojimo srityje, 8 įmonės kasdieninio vartojimo prekių srityje, 6 įmonės komunalinių paslaugų srityje, 5 įmonės nekilnojamojo turto srityje, 5 įmonės pramoninių gaminių srityje ir taip toliau. Tyrimo imtį taip pat sudaro ir skirtingo dydžio, skirtingų pelningumų ir įsiskolinimo lygio įmonės, įtraukiant į imtį ir tokias įmones, kurios buvo stipriai neigiamai paveiktos COVID-19 pandemijos ir karantino taisyklių, įsivyravusių visame pasaulyje.

3.2 COVID-19 pandemijos rizikos atskleidimo lygio apžvalga: finansinė rizika

Tyrimui reikalingų duomenų rinkimo metu buvo analizuojami ne tik imtyje esančių įmonių finansiniai rodikliai, bet ir finansinėse ataskaitose esantys sakiniai, susiję su COVID-19 rizika. Ši rizika buvo skaičiuojama remiantis trimis komponentais: finansinė rizika, nefinansinė rizika ir rizikos valdymo aprašymai.

Remiantis 3 lentele, galima teigti, jog 2021 metais buvo rastas didesnis sakinių, susijusių su COVID-19 pandemijos rizika, skaičius finansinėse ataskaitose nei kad 2020 metais. 2020 metų finansinėse įmonių ataskaitose finansinės rizikos sakinių skaičius sudaro net 60 % visų sakinių, nefinansinės rizikos sakinių skaičius sudaro 23 % visų sakinių, o rizikos valdymo aprašymas sudaro 17 % visų sakinių. Žvelgiant į 2021 metų duomenis matyti, jog 2021 metų finansinėse įmonių ataskaitose finansinės rizikos sakinių skaičius sudaro net 57 % visų sakinių, nefinansinės rizikos sakinių skaičius sudaro 24 % visų sakinių, o rizikos valdymo aprašymas sudaro 19 % visų sakinių.

3 lentelė

Su COVID-19 pandemijos rizika susijusių sakinių skaičius finansinėse ataskaitose

SK_FR_2020	SK_FR_2021	SK_NFR_2020	SK_NFR_2021	SK_RV_2020	SK_RV_2021	SK_2020	SK_2021
2 388	2 335	908	990	712	769	4 008	4 094

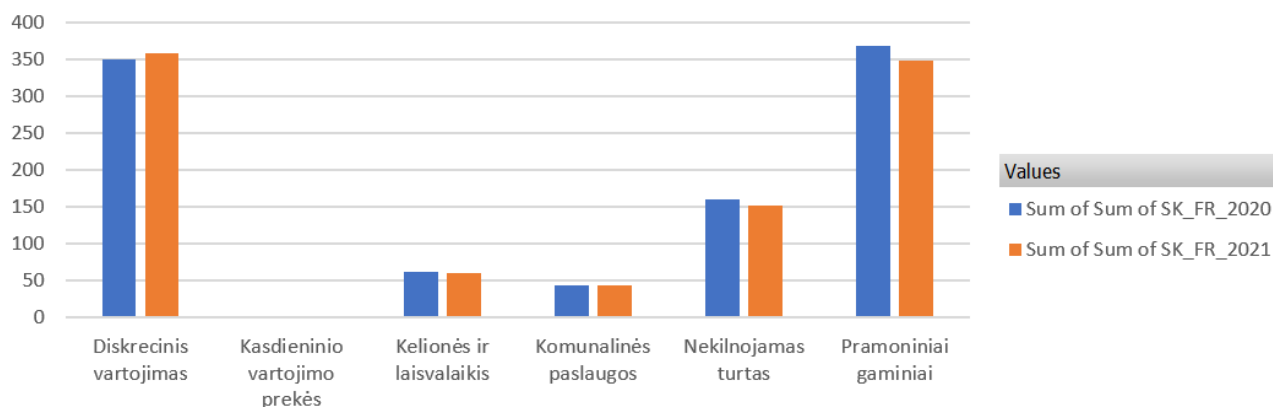
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Siekiant įvertinti, kurio sektoriaus įmonės turėjo didžiausią finansinės rizikos atskleidimą, buvo apskaičiuotas sakinių skaičius, atitenkantis vienai atitinkamo sektoriaus įmonei. Estijos įmonės,

priklausančios diskrecinio vartojimo sektoriui (įmonių skaičius lygus 5), 2020 metais bendrai atskleidė 349 sakinius, susijusias su finansine rizika (žr. 13 paveikslas). Tuo tarpu 2021 metais šis skaičius išaugo iki 358 sakinių. O štai nekilnojamo turto sektoriui priklausančios įmonės atskleidė 159 ir 152 sakinius, susijusius su finansine rizika 2020 ir 2021 metai atitinkamai. Lyginant sakinių skaičius, tenkančius vienai sektoriaus įmonei, galima teigti, kad didžiausias sakinių, susijusių su finansine rizika, skaičius buvo pastebėtas pramoninių gaminių sektoriui priklausančioms įmonėms (92 ir 87 sakiniai 2020 ir 2021 metais atitinkamai), o mažiausias sakinių, susijusių su finansine rizika, skaičius buvo pastebėtas kasdieninio vartojimo prekių sektoriaus įmonėse (0 sakinių tiek 2020, tiek 2021 metais).

13 paveikslas

Finansinės rizikos atskleidimo lygis Estijos įmonių kontekste

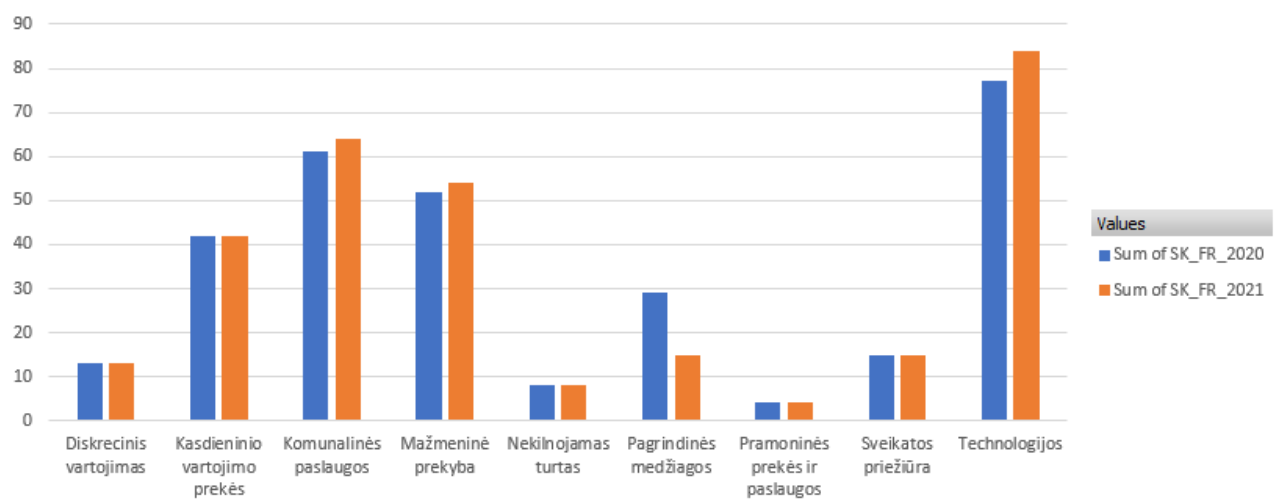

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Vertinant Latvijos įmonių finansinėse ataskaitose esantį finansinės rizikos sakinių skaičių, galima teigti, jog technologijų sektoriaus įmonės turėjo didžiausią rizikos atskleidimą tiek 2020, tiek 2021 metais (žr. 14 paveikslas). Technologijų sektoriaus įmonės taip pat turėjo ir didžiausią finansinės rizikos sakinių skaičiaus padidėjimą per metus (7 sakiniai nuo 77 sakinių 2020 metų finansinėse ataskaitose), t. y., technologijų sektoriaus įmonės 2021 metais padarė didesnę finansinės rizikos atskleidimą nei kad 2020 metais. Tuo tarpu pagrindinių medžiagų (variklinių transporto priemonių dalys ir priedai) pardavimu užsiimanti įmonė Ditton pievadkezu rupnica AS pasižymėjo didžiausiu finansinės rizikos sakinių skaičiaus sumažėjimu per metus (14 sakinių nuo 29 sakinių 2020 metų finansinėse ataskaitose).

14 paveikslas

Finansinės rizikos atskleidimo lygis Latvijos įmonių kontekste

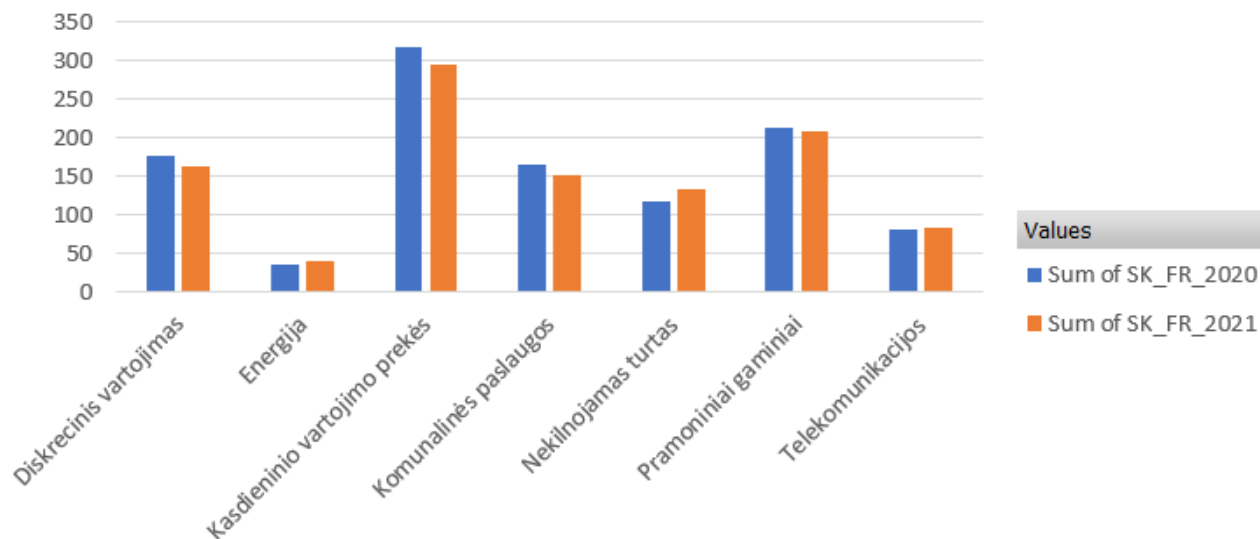
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Lyginant sakinių skaičius, tenkančius vienai sektoriaus įmonei, galima teigti, kad didžiausias sakinių, susijusių su finansine rizika, skaičius buvo pastebėtas technologijų sektoriui priklausančioms įmonėms (77 ir 84 sakiniai 2020 ir 2021 metais atitinkamai), o mažiausias sakinių, susijusių su finansine rizika, skaičius buvo pastebėtas pramoninių prekių ir paslaugų sektoriaus įmonėse (4 sakiniai tiek 2020, tiek 2021 metais).

Žvelgiant į Lietuvos įmonėse esantį finansinės rizikos atskleidimo lygį, matyti, jog kasdieninio vartojimo prekių sektoriui priklausančios įmonės pasižymėjo didžiausiu sakinių skaičiumi, susijusių su finansine rizika – 317 ir 295 sakiniai 2020 ir 2021 metais atitinkamai (žr. 15 paveikslas). Taip pat kasdienio vartojimo prekių sektoriaus įmonės pasižymėjo ir didžiausiu finansinės rizikos sakinių skaičiaus sumažėjimu per metus – 22 sakiniai nuo 317 sakinių 2020 metų finansinėse ataskaitose. Tuo tarpu nekilnojamo turto sektoriaus įmonės turėjo didžiausią finansinės rizikos sakinių skaičiaus padidėjimą per metus (15 sakinių nuo 118 sakinių 2020 metų finansinėse ataskaitose), t. y., nekilnojamo turto sektoriaus įmonės 2021 metais padarė didesnę finansinės rizikos atskleidimą nei kad 2020 metais.

15 paveikslas

Finansinės rizikos atskleidimo lygis Lietuvos įmonių kontekste

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Lyginant sakinių skaičius, tenkančius vienai sektoriaus įmonei, galima teigti, kad didžiausias sakinių, susijusių su finansine rizika, skaičius buvo pastebėtas telekomunikacijos sektoriui priklausančioms įmonėms (82 ir 83 sakiniai 2020 ir 2021 metais atitinkamai), o mažiausias sakinių, susijusių su finansine rizika, skaičius buvo pastebėtas diskrecinio vartojimo sektoriaus įmonėse (35 ir 33 sakiniai 2020 ir 2021 metais atitinkamai).

Remiantis 4 lentelės duomenimis, galima teigti, jog Estijos įmonės pasižymėjo didžiausiu finansinės rizikos sakinių skaičiumi, kuris tenka vienai šalies įmonei. Dvigubai mažesnis atskleidimo lygis nei Estijoje buvo pastebėtas Latvijoje – vidutiniškai apie 30 sakinių, susijusių su finansine rizika buvo rasti vienos įmonės finansinių metų ataskaitose.

4 lentelė

Su finansine rizika susijusių sakinių skaičius finansinėse ataskaitose tenkantis vienai įmonei pagal kiekvieną Baltijos šalį

	SK_FR_2020	SK_FR_2021
Latvija	30	30
Lietuva	50	49
Estija	65	64

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Apibendrinant galima teigti, jog tyrimo atlikimo metu buvo suskaičiuoti 2 300–2 400 su finansine rizika susiję sakiniai 47 įmonių ataskaitose 2020 ir 2021 metais. Sektorius, atskleidžiantis didžiausią kiekį su finansine rizika susijusių sakinių skaičių, skiriasi nuo kiekvienos Baltijos šalies: Latvijos atveju tai būtų technologijos sektoriaus įmonės, Estijos – diskrecinio vartojimo sektoriaus įmonės, o Lietuvos – kasdieninio vartojimo prekių sektoriaus įmonės. Tyrimo metu buvo pastebėta, jog Estijos įmonės turi didžiausią finansinės rizikos sakinių skaičių, kuris tenka vienai šalies įmonei.

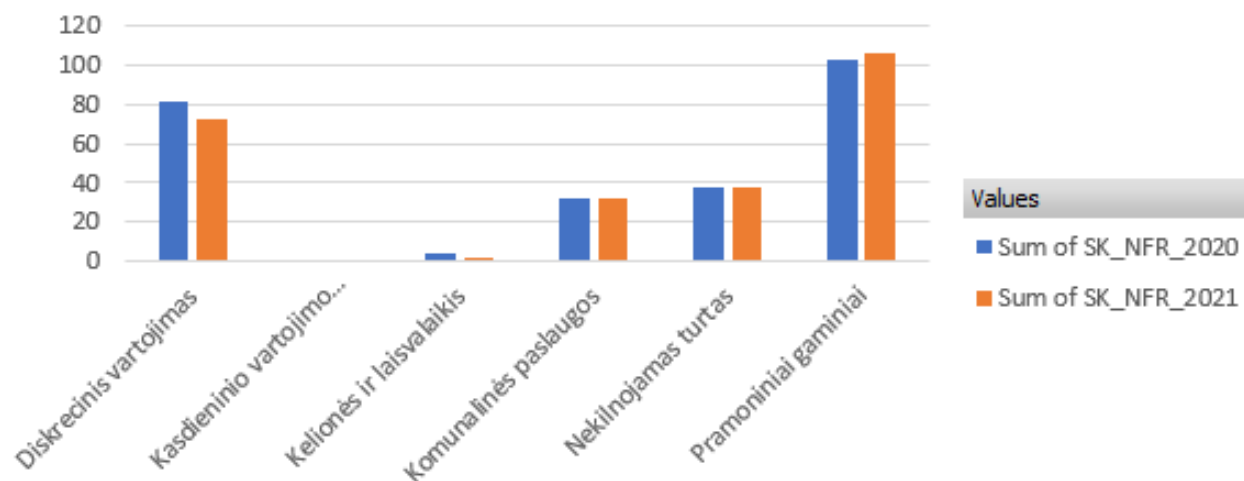
3.3 COVID-19 pandemijos rizikos atskleidimo lygio apžvalga: nefinansinė rizika ir rizikos valdymas

Kaip minėta 3.2. poskyryje, 2020 metų finansinėse įmonių ataskaitose nefinansinės rizikos sakinių skaičius sudaro 23 % visų sakinių, o rizikos valdymo aprašymas sudaro 17 % visų sakinių. Tuo tarpu 2021 metų finansinėse įmonių ataskaitose nefinansinės rizikos sakinių skaičius sudaro 24 % visų sakinių, o rizikos valdymo aprašymas sudaro 19 % visų sakinių.

Lyginant Estijos įmonių nefinansinės rizikos atskleidimo lygį, galima teigti, jog jis išliko gana pastovus tiek 2020, tiek 2021 metais, t. y., nefinansinės rizikos atskleidimo lygis 2021 metais sumažėjo 8 sakiniiais (žr. 16 paveikslas). Sektorius, kuris abiem tiriamaais metais pasižymėjo didžiausiu kiekiu su nefinansine rizika susijusių sakinių buvo pramoninių gaminių sektorius – 103 sakiniai 2020 metais ir 106 sakiniai 2021 metais. O sektorius, kuris tiriamaais metais pasižymėjo mažiausiu kiekiu su finansine rizika susijusių sakinių buvo kasdienio vartojimo prekių sektoriui priklausančios įmonės, kurių atskleidimo lygis buvo lygiai nulis sakinių. Tuo tarpu diskrecinio vartojimo sektoriaus įmonės pasižymėjo ir didžiausiu finansinės rizikos sakinių skaičiaus sumažėjimu per metus – 9 sakiniai nuo 81 sakinių 2020 metų finansinėse ataskaitose.

16 paveikslas

Nefinansinės rizikos atskleidimo lygis Estijos įmonių kontekste

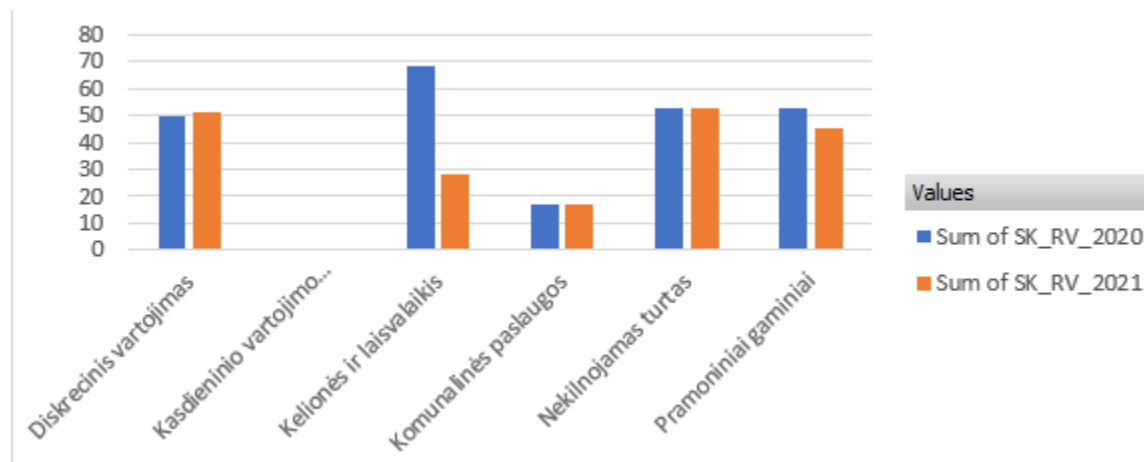

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Tuo tarpu rizikos valdymo atskleidimo lygyje tarp Estijos įmonių vyrauja kitokie sektoriai nei tarp nefinansinės rizikos atskleidimo lygyje (žr. 17 paveikslas). Kelionių ir laisvalaikio sektoriui priklausiančios įmonės pasižymėjo ne tik didžiausiu atskleidimo lygiu dėl rizikos valdymo (68 sakiniai 2020 ir 28 sakiniai 2021 finansinėse ataskaitose), bet ir didžiausiu rizikos valdymo sakinių skaičiaus sumažėjimu per metus – 40 sakinių nuo 68 sakinių 2020 metų finansinėse ataskaitose. Kasdienio vartojimo prekių sektoriaus įmonių atskleidimo lygis abejais metais buvo lygus nuliui sakinių, o šio sektoriaus, komunalinių paslaugų, nekilnojamo turto sektoriaus įmonių atskleidimo lygis tarp metų nė kiek nepakito.

17 paveikslas

Rizikos valdymo atskleidimo lygis Estijos įmonių kontekste

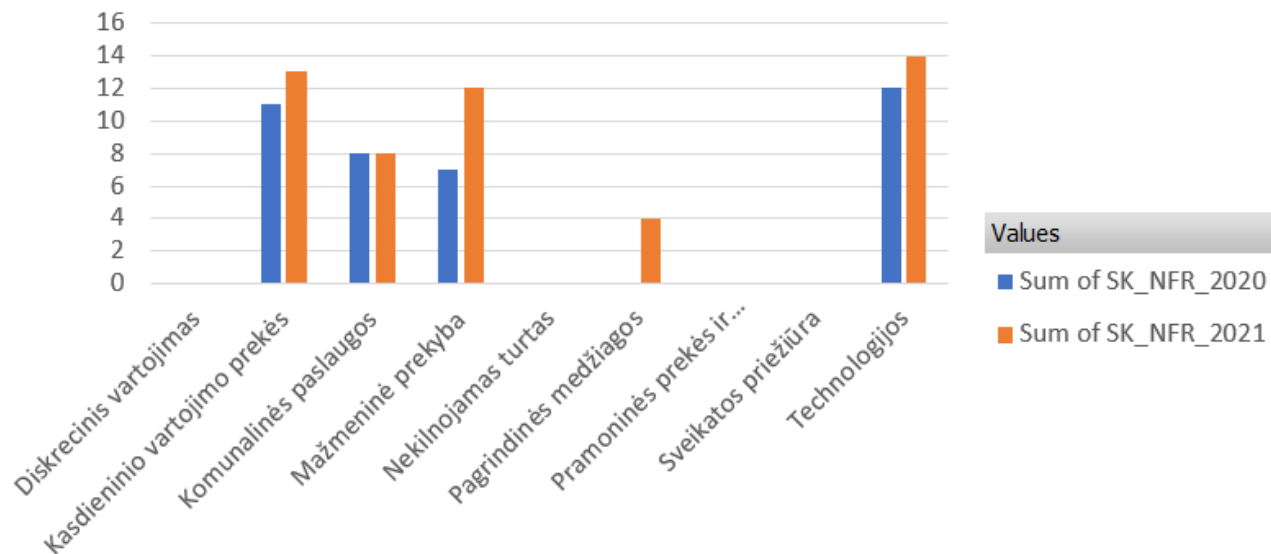

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Vertinant Latvijos įmonių nefinansinės rizikos atskleidimo lygį, jis yra didesnis nei Estijos įmonių, t. y., nefinansinės rizikos atskleidimo lygis 2021 metais buvo didesnis 13 sakinių nei kad 2020 metais (žr. 18 paveikslas). Technologijos įmonės pasižymėjo didžiausiu nefinansinės rizikos atskleidimo lygmeniu – 12 sakinių 2020 metais ir 14 sakinių 2021 metais, kuomet sektoriui priklauso viena įmonė. Tuo tarpu diskrecinio valdymo, nekilnojamo turto, pramoninių prekių ir paslaugų bei sveikatos priežiūros sektoriaus įmonės nepasižymėjo jokių nefinansinės rizikos atskleidimo lygiu, t. y., sakinių skaičius buvo lygus nuliui. O mažmeninės prekybos sektoriaus įmonės pasižymėjo didžiausiu finansinės rizikos sakinių skaičiaus padidėjimu per metus – 5 sakiniai nuo 7 sakinių 2020 metų finansinėse ataskaitose.

18 paveikslas

Nefinansinės rizikos atskleidimo lygis Latvijos įmonių kontekste

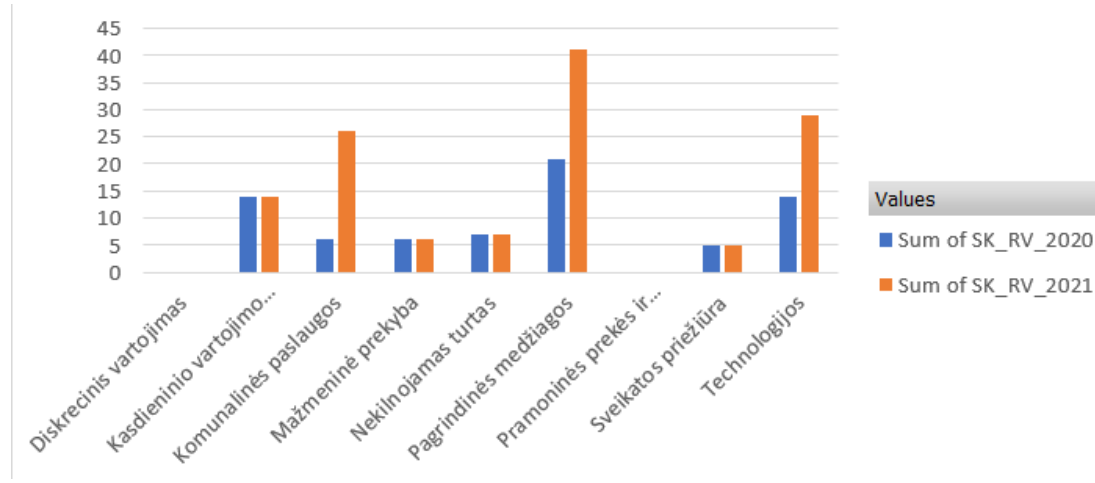

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Lyginant su Estija, Latvijos rizikos valdymo atskleidimo lygis skiriasi kardinaliai (žr. 19 paveikslas). 2020 metais rizikos valdymo sakinių finansinėse ataskaitose buvo aptikta 73, o 2021 metų – 128 sakiniai, t. y., beveik dviem kartais daugiau. Pagrindinių medžiagų sektoriaus įmonės pasižymėjo didžiausiu rizikos valdymo atskleidimo lygiu – 21 sakiny 2020 metais ir 41 sakiny 2021 metais. Komunalinių paslaugų ir pagrindinių medžiagų sektorių įmonės pasižymėjo didžiausiu finansinės rizikos sakinių skaičiaus padidėjimu per metus – po 20 sakinių nuo 2020 iki 2021 metų. Diskrecinio vartojimo sektoriaus įmonės pasižymėjo nuliniu rizikos valdymo atskleidimo lygiu.

19 paveikslas

Rizikos valdymo atskleidimo lygis Latvijos įmonių kontekste

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Kaip matyti iš 20 paveikslo ir 5 lentelės, Lietuvos įmonės pasižymėjo pačiu didžiausiu nefinansinės rizikos atskleidimo lygmeniu – 77 sakiniai. Lyginant sakinius, tenkančius vienai įmonei, situacija išlieka tokia pati:

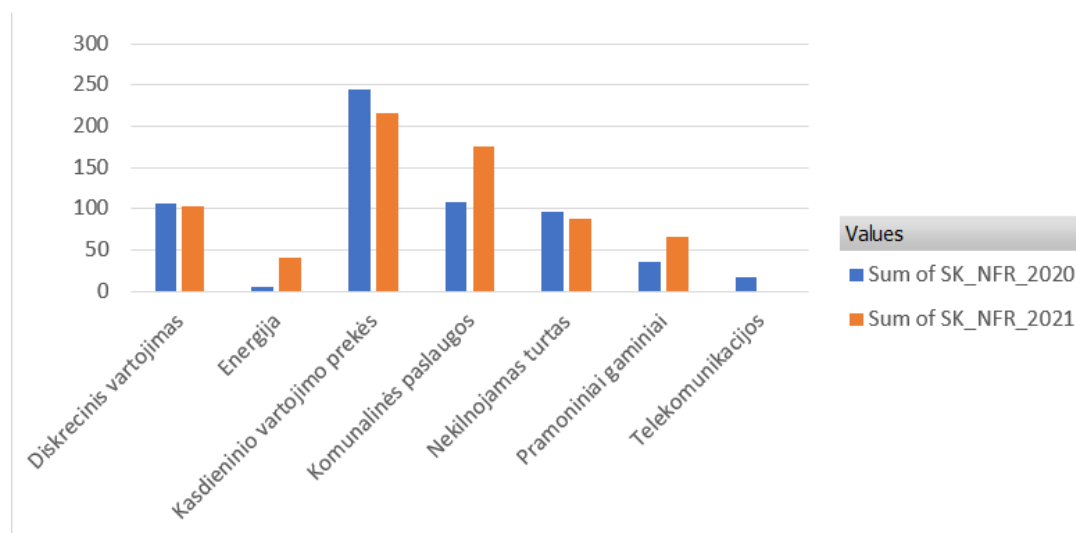
1. 22 Lietuvos įmonės, kuomet kiekvienai iš jų tenka po 28 sakinius 2020 metais ir 31 sakiny 2021 metais;
2. 10 Latvijos įmonių, kuomet kiekvienai iš jų tenka po 4 sakinius 2020 metais ir 5 sakinius 2021 metais;
3. 15 Estijos įmonių, kuomet kiekvienai iš jų tenka po 17 sakinių 2020 ir 2021 metais.

Žvelgiant į duomenis, esančius 20 paveiksle, galima teigti, jog kasdienio vartojimo prekės ir nekilnojamo turto sektoriaus įmonės pasižymėjo didžiausiu nefinansinės rizikos atskleidimo lygmeniu:

- Kasdieninio vartojimo prekių sektoriaus įmonės: 49 sakiniai tenkantys vienai įmonei 2020 metais ir 43 sakiniai, tenkantys vienai įmonei 2021 metais;
- Nekilnojamo turto sektoriaus įmonės: 49 sakiniai, tenkantys vienai įmonei 2020 metais ir 44 sakiniai, tenkantys vienai įmonei 2021 metais.

20 paveikslas

Nefinansinės rizikos atskleidimo lygis Lietuvos įmonių kontekste

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

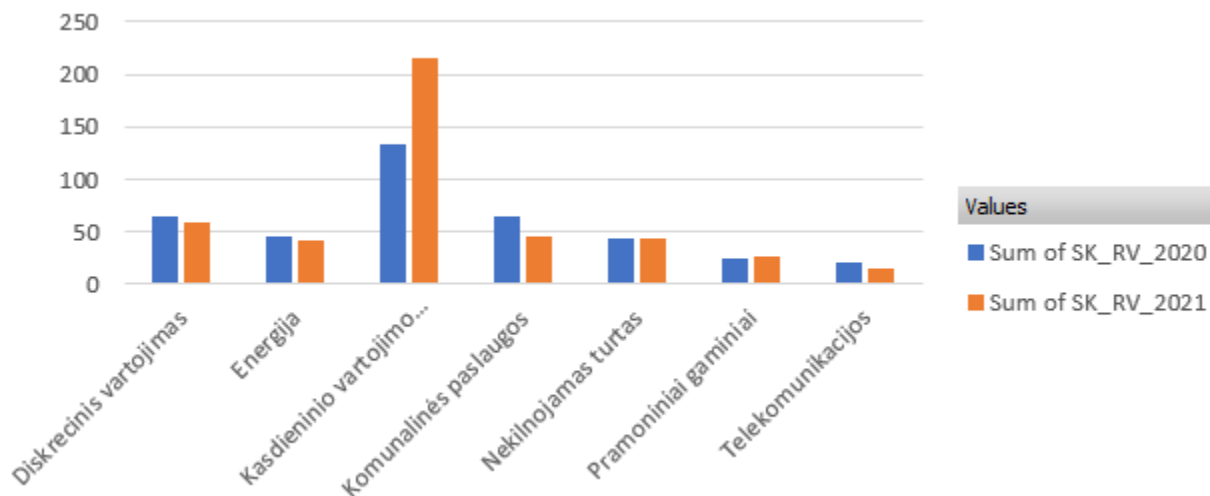
Tuo tarpu komunalinių paslaugų sektorių įmonės pasižymėjo didžiausiu nefinansinės rizikos sakinių skaičiaus padidėjimu per metus – 68 sakinių padidėjimas nuo 2020 iki 2021 metų. O kasdieninio vartojimo prekių sektoriaus įmonės pasižymėjo didžiausiu nefinansinės rizikos sakinių skaičiaus sumažėjimu per metus – 29 sakinių sumažėjimas nuo 2020 iki 2021 metų.

Žvelgiant į rizikos valdymo atskleidimo duomenis Lietuvos įmonių kontekste (žr. 21 paveikslas), galima teigti, jog tendencijos išlieka panašios kaip ir su nefinansinės rizikos atskleidimo lygiu, t. y., kasdieninio vartojimo prekių ir nekilnojamojo turto įmonių sektoriai užima lyderiaujančias pozicijas pagal atskleidimo lygio mastą:

- Kasdieninio vartojimo prekių sektoriaus įmonės: 27 sakiniai, tenkantys vienai įmonei 2020 metais ir 43 sakiniai, tenkantys vienai įmonei 2021 metais;
- Nekilnojamo turto sektoriaus įmonės: 22 sakiniai, tenkantys vienai įmonei 2020 metais ir 22 sakiniai, tenkantys vienai įmonei 2021 metais;
- Energijos sektoriaus įmonės: 46 sakiniai, tenkantys vienai įmonei 2020 metais ir 42 sakiniai, tenkantys vienai įmonei 2021 metais.

21 paveikslas

Rizikos valdymo atskleidimo lygis Lietuvos įmonių kontekste

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Didžiausiu rizikos valdymo sakinių skaičiaus padidėjimu pasižymėjo komunalinių paslaugų sektorius, kurio atskleidimo lygis padidėjo 18 sakinių, o kasdieninio vartojimo prekių sektorius pasižymėjo stipriu sakinių, susijusių su rizikos valdymu, sumažėjimu – 82 sakiniai nuo 2020 iki 2021 metų.

Vertėtų paminėti ir tai, jog kaip ir nefinansinės rizikos taip ir rizikos valdymo atskleidimo lygio tenkančiu vienai įmonei atveju Lietuva užima lyderiaujančias pozicijas, o Latvija pasižymi mažiausiu atskleidimo lygmeniu (žr. 5 lentelė).

5 lentelė

Su nefinansine rizika ir rizikos valdymu susijusių sakinių skaičius finansinėse ataskaitose tenkantis vienai įmonei pagal kiekvieną Baltijos šalį

	SK_NFR_2020	SK_NRF_2021	SK_RV_2020	SK_RV_2021
Latvija	4	5	7	13
Lietuva	28	31	18	20
Estija	17	17	16	13

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Apibendrinant galima teigti, jog tyrimo atlikimo metu buvo suskaičiuoti apie 1 900 su nefinansine rizika susiję sakiniai bei apie 1 500 su rizikos valdymu susiję sakiniai 47 įmonių ataskaitose per 2020 ir 2021 metus kartu sudėjus. Sektorius, atskleidžiantis didžiausią kiekį su nefinansine rizika susijusių sakinių skaičių, skiriasi nuo kiekvienos Baltijos šalies: Latvijos atveju tai būtų technologijos sektoriaus įmonės, Estijos – pramoninių gaminių sektorius, o Lietuvos – kasdieninio vartojimo prekių ir nekilnojamojo turto įmonių sektoriais. Tuo tarpu didžiausiu rizikos valdymo atskleidimo lygiu pasižymi pagrindinių medžiagų sektoriaus įmonės Latvijoje, kelionių ir laisvalaikio sektorius Estijoje bei energijos sektorius Lietuvoje. Tyrimo metu buvo pastebėta, jog Lietuvos įmonės turi didžiausią nefinansinės rizikos ir rizikos valdymo sakinių skaičių, kuris tenka vienai šaliai įmonei.

3.4. COVID-19 pandemijos atskleidimo lygį įtakančių veiksnių (nepriklausomų kintamųjų) apžvalga

Tyrimo metu, siekiant suprasti, kas įtakoja COVID-19 pandemijos atskleidimo lygį, buvo analizuojami nepriklausomi kintamieji, tokie kaip įmonės dydis, įmonės pelningumas, valdybos lyčių įvairovė ir įsiskolinimo lygis. Tad kiekvienam šiam kintamajam buvo apskaičiuoti apibendrinamosios statistikos rodikliai, tokie kaip maksimali ir minimali reikšmė, vidurkis bei mediana.

Pirmasis nepriklausomas kintamasis yra įmonės dydis, kuris apskaičiuotas pagal įmonės visą turimą turto lygį finansiniais metais. Tarp 47 tyrimo imtyje esančių įmonių yra ne tik įvairiausiems sektoriams, kaip kad pristatyta 3.1 poskyryje, priklausančios įmonės, bet ir įvairaus dydžio įmonės, t. y., nuo smulkaus verslo įmonių iki įmonių, užimančių nemažą rinkos dalį (žr. 6 lentelė). Mažiausiai turto turinti įmonė būtų Siguldas ciltslietu un maksliigas apseklošanas stacija, kuri veikia Latvijos kasdienio vartojimo prekių sektoriuje ir jos turtas siekia 1 728 769 Eur 2020 metais ir 1 811 115 Eur 2021 metais. Daugiausiai turto turinti įmonė būtų Ignitis Grupė AB, kuri veikia Lietuvos komunalinių paslaugų sektoriuje ir jos turtas siekia 3 920 934 000 Eur 2020 metais ir 4 251 253 000 Eur 2021 metais. Įmonės dydžio vidurkis šio tyrimo imtyje yra 247 949 000 Eur 2020 metais ir 265 834 000 Eur 2021 metais bei tyrimą sudaro daugybė skirtingo dydžio įmonių.

6 lentelė

Įmonės dydžio apibendrinamosios statistikos rodikliai (tūkst. eurų)

	Įmonės dydis_2020	Įmonės dydis_2021
Min	1 728	1 811
Max	3 920 934	4 251 253
Vidurkis	247 949	265 834
Mediana	73 051	86 204

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Antrasis nepriklausomas kintamasis yra įmonės pelningumas, kuris apskaičiuotas kaip grynasis pelnas padalintas iš nuosavo kapitalo. Kaip matyti iš 7 lentelės, kai kurioms įmonėms 2020 metai atnešė didelius nuostolius, pavyzdžiui, Latvijos pramoninių prekių ir paslaugų sektoriuje veikianti įmonė Rigas kugu buvetava 2020 metais patyrė nuostolį lygų 9 982 648 Eur ir pelningumo rodiklis buvo -695,55 %. Pro Kapital Grupp AS – tai dar viena įmonė, kuri 2020 metais patyrė itin didelius nuostolius. Šios Estijos nekilnojamojo turto sektoriuje veikiančios įmonės nuostolis buvo lygus 59 465 000 Eur ir pelningumo rodiklis buvo -621,21 %. Tačiau 2021 metai Pro Kapital Grupp AS buvo itin sėkmingi – pelnas sudarė 29 757 000 Eur, o pelningumo rodiklis siekė 69,46 %. Tuo tarpu Baltika Estijos įmonei, veikiančiai diskrecinio vartojimo sektoriuje, 2021 metai tapo itin nuostolingi, kuomet nuostolis siekė 2 900 000 Eur, o pelningumo rodiklis buvo -929 %. Kadangi tyrimo imtį sudaro įvairaus dydžio įmonės, svarbu suprasti ir vidutinį pelningumo lygį tyrimo imties įmonių kontekste. Kaip matyti iš 7 lentelės, vidutinis pelningumo lygis tiek 2020, tiek 2021 yra neigiamas ir yra matoma įmonės pelningumo didėjimo tendencija. Tuo tarpu mediana rodo 7 % pelningumo lygį abejais metais.

7 lentelė

Įmonės pelningumo apibendrinamosios statistikos rodikliai

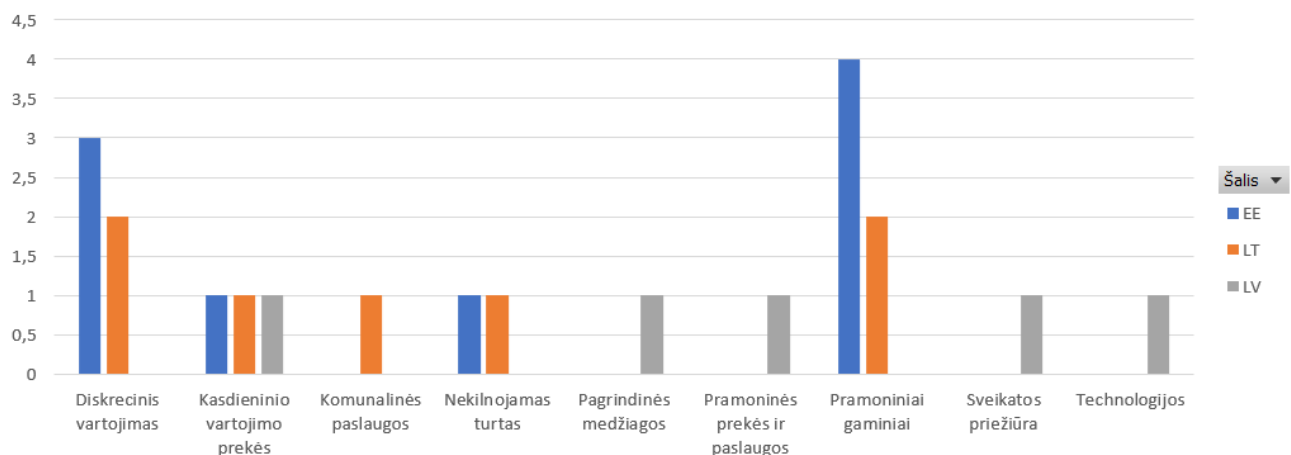
	Įmonės pelningumas_2020	Įmonės pelningumas_2021
Min	(6,96)	(9,29)
Max	0,41	0,69
Vidurkis	(0,22)	(0,16)
Mediana	0,07	0,07

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Trečiasis nepriklausomas kintamasis yra valdybos lyčių įvairovė, kuris apskaičiuotas kaip moterų dalis valdyboje padalintas iš visų valdybos narių. Tyrimo metu buvo pastebėtas itin mažas moterų skaičius valdybose. Pavyzdžiui, 2020 metais net 49 % imtyje esančių įmonių neturėjo nei vienos moters savo valdybose, o 2021 metais 45 % imtyje esančių.

22 paveikslas

Sektoriai, kuriose veikiančios įmonės neturi nei vienos moters valdyboje 2021 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

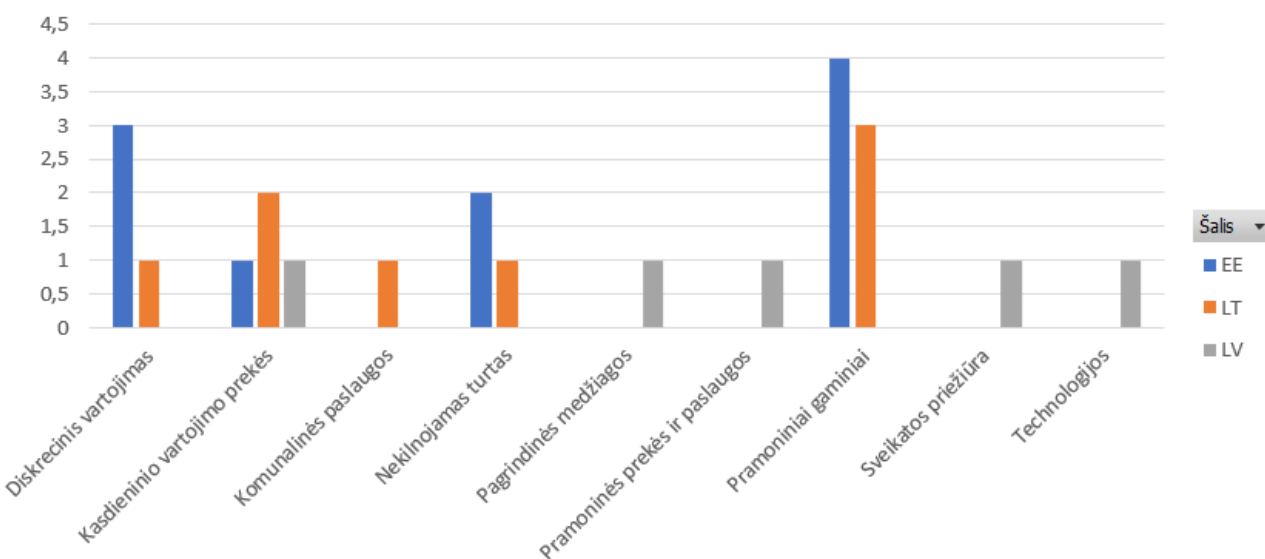
Remiantis 22 paveikslo duomenimis, galima teigti, jog į tyrimo imtį pakliūva 9 Estijos įmonės, kurios valdyboje neturi nei vienos moters. O pramoninių gaminių sektorius lyderiauja, lyginant šį sektorių su kitais pagal valdybos lyčių įvairovės kriterijų. Tuo tarpu, remiantis 2020 metų duomenimis

bei 23 paveikslu, galima teigti, jog tendencijos išliko tokios pačios: Estijos įmonės ir pramoninių gaminių sektorius lyderiauja pagal moterų nebuvimo valdybose kriterijų.

Iš visos tyrimo imties įmonių būtų galima išskirti AB Novaturas. Šios įmonės, veikiančios Lietuvoje, valdybą 2020 metais sudarė net 3 moterys iš 4 valdybos narių. Tuo tarpu Estijos įmonės Arco Vara valdybą sudaro 100 % vien moterys.

23 paveikslas

Sektoriai, kuriose veikiančios įmonės neturi nei vienos moters valdyboje 2020 metais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Ketvirtasis nepriklausomas kintamasis yra įmonės įsiskolinimo lygis, kuris apskaičiuotas kaip visos skolos padalintos iš viso turto turimo finansinių metų pabaigoje (žr. 8 lentelė). Tyrimo rezultatai parodė, jog imtyje yra ir tokių įmonių, kurios skolų neturi arba turi itin mažą dalį. Tokios įmonės yra veikiančios nekilnojamo turto sektoriuje – INVL Baltic Farmland AB, Trigon Property Development. Šių įmonių įsiskolinimo lygis nekinta per metus. Tyrimo imtyje yra ir įmonių, kurių įsiskolinimo lygio rodiklis beveik siekia 1. Įmonė, 2020 metais turinti 0,95 įsiskolinimo rodiklį, būtų jau anksčiau minėta Pro Kapital Group, o 2021 metais įmonei, pavykus uždirbti pelną po praėjusių nuostolingų metų, įsiskolinimo rodiklis nukrito iki 0,63. 2021 metais pagal aukščiausią įsiskolinimo lygį pirmavo Baltika (įsiskolinimo rodiklis lygus 0,97). Vertinant vidutinį įsiskolinimo lygį, galima teigti, jog jis turi didėjimo tendenciją.

8 lentelė

Įmonės įsiskolinimo lygio apibendrinamosios statistikos rodikliai

	Įsiskolinimo lygis_2020	Įsiskolinimo lygis_2021
Min	0,00	0,01
Max	0,95	0,97
Vidurkis	0,46	0,48
Mediana	0,47	0,49

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Apibendrinant galima teigti, jog tyrimo imtį sudaro ypač skirtingos įmonės, pavyzdžiui, Ignitis Grupė UAB – daugiausiai turto turinti įmonė, Rigas kugu buvetava – didžiausią nuostolį 2020 metais patyrusi įmonė, Novaturas AB – daugiausiai moterų valdyboje 2020 metais turėjusi įmonė, INVL Baltic Farmland AB ir Trigon Property Development – mažiausią įsiskolinimo lygį turinčios įmonės. Tarp metų buvo pastebėtas vidutinio įsiskolinimo lygio, įmonių pelningumo lygio ir įmonių dydžio padidėjimai ir moterų skaičiaus valdyboje sumažėjimas.

3.5. COVID-19 pandemijos atskleidimo lygį įtakančių veiksnių koreliacinės analizės rezultatai

Siekiant įvertinti nepriklausomų kintamųjų ryšį su COVID-19 pandemijos atskleidimo lygmeniu buvo panaudotas Spearmano koreliacijos koeficientas. Atlikus Spearmano koreliaciją tarp įmonės dydžio 2020 ir su COVID-19 pandemija susijusių sakinių skaičiaus buvo rasta vidutinė koreliacija, kuomet koeficientas lygus 0,4325, o t vertė 3,218 bei p vertė 0,0024 (žr. 9 lentelė). Tokia pati vidutinė koreliacija buvo rasta ir tarp įmonės dydžio 2021 su COVID-19 pandemija susijusių sakinių skaičiumi: koreliacijos koeficientas lygus 0,4243, kuomet t vertė 3,144, o p vertė 0,0030. Taigi galima teigti, jog kuo didesnė įmonė, tuo didesnis COVID-19 pandemijos atskleidimo lygis, arba kitaip, didesnės įmonės yra labiau linkusios atskleisti jų įmonei COVID-19 pandemijos poveikį ir rizikos valdymo būdus.

9 lentelė

COVID-19 pandemijos sakinių skaičiaus ir įmonės dydžio koreliacinė matrica

Įmonės dydis_2020	Įmonės dydis_2021	SK_2020	SK_2021	
1	0,9979	0,4325	0,4269	Įmonės dydis_2020
	1	0,4255	0,4243	Įmonės dydis_2021
		1	0,9442	SK_2020
			1	SK_2021

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Vertinant įmonės pelningumo įtaką COVID-19 pandemijos atskleidimo lygmeniui nebuvo rastas reikšmingas ryšys tiek 2020, tiek 2021 metais. Pagal 2020 metų duomenis, koreliacijos koeficientas lygus 0,1181, kuomet t reikšmė lygi 0,7978, o p vertė lygi 0,4292 (žr. 10 lentelė). Pagal 2021 metų duomenis, koreliacijos koeficientas lygus -0,0088, kuomet t vertė lygis -0,05912, o p vertė lygi 0,9531. Taigi galima teigti, jog įmonės pelningumas neturi įtakos COVID-19 pandemijos atskleidimo lygmeniui.

10 lentelė

COVID-19 pandemijos sakinių skaičiaus ir įmonės pelningumo koreliacinė matrica

Įmonės pelningumas_2020	Įmonės pelningumas_2021	SK_2020	SK_2021	
1	-0,0285	0,1181	0,1417	Įmonės pelningumas_2020
	1	-0,0284	-0,0088	Įmonės pelningumas_2021
		1	0,9442	SK_2020
			1	SK_2021

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Vertinant moterų skaičiaus valdyboje įtaką COVID-19 pandemijos atskleidimo lygmeniui nebuvo rastas reikšmingas ryšys tiek 2020, tiek 2021 metais. Pagal 2020 metų duomenis, koreliacijos koeficientas lygus -0,0220, kuomet t reikšmė lygi -0,1475, o p vertė lygi 0,8834 (žr. 11 lentelė). Pagal 2021 metų duomenis, koreliacijos koeficientas lygus 0,0099, kuomet t vertė lygis 0,0665, o p vertė lygi 0,9472. Taigi galima teigti, jog moterų skaičius valdyboje neturi įtakos COVID-19 pandemijos atskleidimo lygmeniui.

11 lentelė

COVID-19 pandemijos sakinių skaičiaus ir valdybos lyčių įvairovės koreliacinė matrica

Valdybos lyčių įvairovė_2020	Valdybos lyčių įvairovė_2021	SK_2020	SK_2021	
1	0,8528	-0,0220	-0,0111	Valdybos lyčių įvairovė_2020
	1	0,0141	0,0099	Valdybos lyčių įvairovė_2021
		1	0,9442	SK_2020
			1	SK_2021

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Atlikus Spearmano koreliaciją tarp įmonės išskolinimo lygio su COVID-19 pandemija susijusių sakinių skaičiaus nebuvo rasta reikšmingas ryšys tiek 2020, tiek 2021 metais. Pagal 2020 metų duomenis, koreliacijos koeficientas lygus 0,1798, kuomet t reikšmė lygi 1,226, o p vertė lygi 0,2266 (žr. 12 lentelė). Pagal 2021 metų duomenis, koreliacijos koeficientas lygus 0,1839, kuomet t vertė lygis 1,255, o p vertė lygi 0,2160. Taigi galima teigti, jog įmonės išskolinimo lygis neturi įtakos COVID-19 pandemijos atskleidimo lygmeniui.

12 lentelė

COVID-19 pandemijos sakinių skaičiaus ir įmonės išskolinimo lygio koreliacinė matrica

Įsiskolinimo lygis_2020	Įsiskolinimo lygis_2021	SK_2020	SK_2021	
1	0,9124	0,1798	0,1454	Įsiskolinimo lygis_2020
	1	0,2159	0,1839	Įsiskolinimo lygis_2021
		1	0,9442	SK_2020
			1	SK_2021

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis tyrimo rezultatais

Apibendrinant galima teigti, jog vidutinio stiprumo koreliacinis ryšys buvo rastas tarp įmonės dydžio ir su COVID-19 pandemija susijusių sakinių skaičiaus. Tačiau nebuvo rastas reikšmingas ryšys tarp įmonės pelningumo, valdybos lyčių įvairovės, įmonės išskolinimo lygio su COVID-19 pandemija susijusių sakinių skaičiaus.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Per pasaulį išplitęs COVID-19 virusas privertė valstybes imtis drastiškų priemonių, kurios neigiamai įtakojo verslų finansinę būklę ir veiklos apimtį. Įmonės privalo pasikeitusią finansinę būklę ir įmonę veikiančias rizikas atskleisti įmonių finansinėse ataskaitose. Viena iš to priežasčių būtų informuoti suinteresuotąsias šalis apie pasikeitusią finansinę būklę. Kita priežastis – pasikeitusios finansinės būklės atskleidimas mainais į neprarastą visuomenės, kurioje veikia, pasitikėjimą. Tačiau kai kurie įmonių vadovai siekia pilnai neatskleisti rizikos įtakos jų įmonei taip siekiant neperduoti rinkai neigiamo signalo, kas galiausiai didina informacijos asimetriją tarp įmonės vadovų ir suinteresuotųjų šalių, dėl to ateityje gali iššaukti neigiamas finansines pasekmes.
2. Tyrimo metu buvo pastebėta, jog sektorius, atskleidžiantis didžiausią kiekį su finansine rizika susijusių sakinių skaičių, skiriasi nuo kiekvienos Baltijos šalies: Latvijos atveju tai būtų technologijos sektoriaus įmonės, Estijos – diskrecinio vartojimo sektoriaus įmonės, o Lietuvos – kasdieninio vartojimo prekių sektoriaus įmonės. Tyrimo metu buvo pastebėta, jog Estijos įmonės turi didžiausią finansinės rizikos sakinių skaičių, kuris tenka vienai šalies įmonei.
3. Atlikto tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad sektorius, atskleidžiantis didžiausią kiekį su nefinansine rizika susijusių sakinių skaičių, skiriasi nuo kiekvienos Baltijos šalies: Latvijos atveju tai būtų technologijos sektoriaus įmonės, Estijos – pramoninių gaminių sektorius, o Lietuvos – kasdieninio vartojimo prekių ir nekilnojamojo turto įmonių sektoriais. Tuo tarpu didžiausiu rizikos valdymo atskleidimo lygiu pasižymi pagrindinių medžiagų sektoriaus įmonės Latvijoje, kelionių ir laisvalaikio sektorius Estijoje bei energijos sektorius Lietuvoje. Šio tyrimo metu surinkti duomenys parodė, jog Lietuvos įmonės turi didžiausią nefinansinės rizikos ir rizikos valdymo sakinių skaičių, kuris tenka vienai šalies įmonei.
4. Analizuojant nepriklausomus kintamuosius, įmonės dydžio vidurkis 2021 metais buvo 265 834 Eur, o 2020 – 247 949 Eur. Tuo tarpu vidutinis įmonių pelningumas 2021 metais buvo (0,16), o 2020 – (0,22). Bei vidutinis įmonės įsiskolinimo lygis 2021 buvo 0,48, o 2020 – 0,46. Tarp metų buvo pastebėtas vidutinio įsiskolinimo lygio, įmonių pelningumo lygio ir įmonių dydžio padidėjimai ir moterų skaičiaus valdyboje sumažėjimas.
5. Ištyrus nepriklausomus kintamuosius ir sakinių, susijusių su COVID-19 pandemijos rizika, buvo atliktos koreliacijos, siekiant suprasti, kurie veiksniai labiausiai lėmė rizikos atskleidimo lygį 2020 ir 2021 metų Baltijos šalių listinguojamų įmonių finansinėse ataskaitose. Tyrimo

metu buvo rastas vidutinio stiprumo koreliacinis ryšys tarp įmonės dydžio ir COVID-19 pandemija susijusių sakinių skaičiaus, kuomet 2020 koeficientas lygus 0,4325, o t vertė 3,218 bei p vertė 0,0024. Tuo tarpu 2021 koreliacijos koeficientas lygus 0,4243, kuomet t vertė 3,144, o p vertė 0,0030. Tačiau nebuvo rastas reikšmingas ryšys tarp įmonės pelningumo, valdybos lyčių įvairovės, įmonės įsiskolinimo lygio su COVID-19 pandemija susijusių sakinių skaičiaus.

6. Tyrimo metu surinkti statistiniai duomenys parodė, jog tik didelės įmonės yra linkusios atskleisti didesnę riziką, su kuria susiduria įmonė, informacijos. Tai svarbu, nes tolimesni įmonių rezultatai ypatingai priklausys nuo tolesnės pandemijos raidos ir ateities krizių, kurios gali būti panašios į COVID-19 ir tai gali padėti labiau suprasti, kokios įmonės bus labiau linkusios atskleisti ateities krizių įtaką jų finansinėse ataskaitose.
7. Šio tyrimo rezultatai identifikavo tai, jog įmonės, turinčios didelį kiekį įsipareigojimų ir dirbančios nuostolingai, nėra linkusios atskleisti didesnę riziką informacijos finansinėse ataskaitose, tačiau tai būtų rekomenduotina taip siekiant neprarasti investuotojų pasitikėjimo bei laiku informuoti apie įmonės finansinės būklės pasikeitimus. Visgi siekiant geriau suprasti suinteresuotųjų šalių nuomonę į atskleidimo lygį, vertėtų atlikti papildomą tyrimą, kurio metu būtų galima iširti investuotojų pasitenkinimo lygį dėl rizikos atskleidimo kiekio finansinėse ataskaitose finansinių neramumų metu.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Barnett, M. L., Mehrotra, A., Landon, B. E. (2020). *Covid-19 and the Upcoming Financial Crisis in Health Care*. Žiūrėta 2022-05-06. Prieiga internetu:

<https://catalyst.nejm.org/doi/full/10.1056/CAT.20.0153>

Bartik, A., Bertrand, M., Cullen, Z., Glaeser, E., Luca, M. (2020). *Impact of COVID-19 on small business outcomes expectations*. Žiūrėta 2022-05-07. Prieiga internetu:

<https://www.pnas.org/doi/epdf/10.1073/pnas.2006991117>

Berger, A., Ghoul, S., Guedhami, O., Roman, R. (2015). *Internationalization and Bank Risk*. Žiūrėta 2022-05-15. Prieiga internetu: <https://doi.org/10.2139/ssrn.266174>

Bostan, I., Bunget, O. C., Dumitrescu, A. C., Burca, V., Domil, A., Mates, D., Bogdan, O. (2021). *Corporate Disclosures in Pandemic Times. The Annual and Interim Reports Case*. Žiūrėta 2022-05-22. Prieiga internetu: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1540496X.2021.2014316>

Burlea Schiopoiu, A., Popa, I. (2013). *Legitimacy Theory*. Žiūrėta 2022-05-14. Prieiga internetu: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=>

Carlsson-Szlezak, P., Swartz, P., Reeves, M. (2020). *Why The Global Economy Is Recovering Faster Than Expected*. Žiūrėta 2022-05-08. Prieiga internetu: <https://hbr.org/2020/11/why-the-global-economy-is-recovering-faster-than-expected>

Cheryta, A. M., Moeljadi, M., Indrawati, N. K. (2018). *Leverage, Asymmetric Information, Firm Value, and Cash Holdings in Indonesia*. Žiūrėta 2022-05-22. Prieiga internetu: <https://jurnal.unmer.ac.id/index.php/jkdp/article/view/1334>

Chen, C., Stratopoulos, T., Xing, B., Wang, X. V. (2022). *Do firms provide informative disclosures in an environment of extreme uncertainty? Evidence from the COVID-19 pandemic*. Žiūrėta 2022-06-04. Prieiga internetu: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4004649

Christensen, H. B., Hail, L., Leuz, C. (2019). *Adoption of CSR and Sustainability Reporting Standards: Economic Analysis and Review*. Žiūrėta 2022-05-22. Prieiga internetu: <https://www.semanticscholar.org/paper/Adoption-of-CSR-and-Sustainability-Reporting->

Deegan, C. & Unerman J. (2011). *Financial Accounting Theory*. Second European Edition, McGraw-Hill

Donovan, G. (2000). *Legitimacy theory as an explanation for corporate environmental disclosures*. Žiūrēta 2022-05-14. Prieiga internetu: <https://www.semanticscholar.org/paper/Legitimacy-theory-as-an-explanation-for-corporate-O'Donovan/729f9accb081919c262d151ad7038d9b37eefd4a>

Dowling, J., Pfeffer, J. (1975). *Organizational Legitimacy: Social Values and Organizational Behavior*. *Pac. Sociol.*

Duan, K., Liu, B., Li, C., Zhang, H., Yu, T. et al. (2020). *Effectiveness of convalescent plasma therapy in severe COVID-19 patients*. *Proc Natl Acad Sci USA*, 28;117(17) 3-5. DOI: 10.1073/pnas.2004168117

EY. (2020). *Applying IFRS. Accounting considerations for the coronavirus outbreak*. Žiūrēta 2022-05-29. Prieiga internetu: <https://eyfinancialservicesthoughtgallery.ie/covid-19-ifs-accounting-considerations/>

Federal Reserve Bank of Boston. (2021) *Review of U.S. Business Bankruptcies During the COVID-19 Pandemic*. Žiūrēta 2022-05-08. Prieiga internetu: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=>

Garcia-Madurga, M., Grillo-Mendez, A., Morte-Nadal, T. (2021). *The adaptation of companies to the COVID reality: a systematic review*. Žiūrēta 2022-05-08. Prieiga internetu: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc>

Garcia-Sanchez, I. M., Raimo, N., Marrone, A., Vitolla, F. (2020). *How Does Integrated Reporting Change in Light of COVID-19? A Revisiting of the Content of the Integrated Reports*. Žiūrēta 2022-05-14. Prieiga internetu: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/18/7605>

Hamdan, A. (2013). *The effectiveness of the accounting information system in the financial performance of the economic institution*. University of Ouargla.

Hao, J., Pham, T. V. (2022). *COVID-19 Disclosures and Market Uncertainty: Evidence from 10-Q Filings*. Žiūrēta 2022-06-04. Prieiga internetu: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/auar.12369>

Hatmanu, M., Cautisanu, C. (2021). *The Impact of COVID-19 Pandemic on Stock Market: Evidence from Romania*. Žiūrėta 2022-05-22. Prieiga internetu: <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/17/9315>

Honko, S., Remlein, M., Rowinska-Kral, M., Swietla, K. (2020). *Effects of COVID-19 in the Financial Statements of Selected Companies Listed in Warsaw Stock Exchange*. Žiūrėta 2022-06-04. Prieiga internetu: <https://ideas.repec.org/a/ers/journal/vxxiiiy2020ispecial2p854-871.html>

Huayu, S., Menyao, F., Hongyu, P. (2020). *The Impact of the COVID-19 Pandemic on Firm Performance*. Žiūrėta 2022-05-08. Prieiga internetu: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1540496X.2020.1785863>

Jin, J., Liu, Y., Zhang, Z., Zhao, R. (2022). *Voluntary disclosure of pandemic exposure and stock price crash risk*. Žiūrėta 2022-06-04. Prieiga internetu: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1544612322001118>

Kegalj, G. (2022). *Where and how should COVID-19 impacts be presented*. Žiūrėta 2022-06-04. Prieiga internetu: <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/06/covid-19-income-statement-ias1.html>

Leuz, C., Wysocki, P. (2016). *The Economics of Disclosure and Financial Reporting Regulation: Evidence and Suggestions for Future Research*. Žiūrėta 2022-05-22. Prieiga internetu: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1475-679X.12115>

Lietuvos bankas. (2020). *Emitentų žiniai – paskelbtos 2020 m. ataskaitų prioritetinės tikrintinos sritys*. Žiūrėta 2022-05-22. Prieiga internetu: <https://www.lb.lt/lt/naujienos/emitentu-ziniai-paskelbtos-2020-m-ataskaitu-prioritetines-tikrintinos-sritys>

Lietuvos bankas. (2021). *Emitentų žiniai – paskelbtos 2021 m. ataskaitų prioritetinės tikrintinos sritys*. Žiūrėta 2022-05-22. Prieiga internetu: <https://www.lb.lt/lt/naujienos/emitentu-ziniai-paskelbtos-2021-m-ataskaitu-prioritetines-tikrintinos-sritys>

LR Seimas. (2022). *Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės įstatymas*. Žiūrėta 2022-05-15. Prieiga internetu : <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.154658>

Majumdar, A., Singh, P. (2021). *Analysis and impact of COVID-19 disclosures: is IT-services different from others?* Žiūrėta 2022-06-04. Prieiga internetu: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IMDS-04-2021-0239/full/html>

- Man, M., Gadau, L. (2012). *The Quality Increasing of Information in the Financial Statements. A Rearrangement of the Qualitative Characteristics*. Žiūrėta 2022-06-04. Prieiga internetu: <https://www.proquest.com/openview/c27c5042d2e46b4682b3d1ea65d630dc/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2029114>
- Martinez-Azua, B., Lopez-Salazer, P., Sama-Berrocal, C. (2021). *Impact of the COVID-19 Pandemic on Agri-Food Companies in the Region of Extremadura (Spain)*. Žiūrėta 2022-05-08. Prieiga internetu: <https://www.mdpi.com/2073-4395/11/5/971>
- Mather, P. (2020). *Leadership and governance in a crisis: some reflectios on COVID-19*. Žiūrėta 2022-05-08. Prieiga internetu: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JAOC-08-2020-0123/full/html>
- Obrenovic, B., Du, J., Godinic, D., Tsoy, D., Aamir, M., Khan, S., Jakhongirov, I. (2020). *Sustaining enterprise operations and productivity during the COVID-19 pandemic: enterprise effectiveness and sustainability model*. Žiūrėta 2022-05-08. Prieiga internetu: <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/15/5981>
- Osadchy, E. A., Akhmetshin, E. M., Amirova, E. F., Bochkareva, T. N., Gazizyanova, Yu., Yumashev, A. V. (2018). *Financial Statements of a Company as an Informatin Base for Decision-Making in a Transforming Economy*. Žiūrėta 2022-05-15. Prieiga internetu: <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/33582>
- Oskouei, Z. H., Sureshjani, Z. H. (2021). *Studying the relationship between managerial ability and real earnings management in economic and financial crisis conditions*. Žiūrėta 2022-05-22. Prieiga internetu: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/ijfe.2031>
- Pwc (2020). *A look at current financial reporting issues*. Žiūrėta 2022-05-29. Prieiga internetu: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjIKaQldf0AhXOQfEDHWrYCGMQFnoECAIQAAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.pwc.com%2Fm1%2Fen%2Fpublications%2Fcovid-19%2Fin-depth-look-at-current-financial-reporting-issues.pdf&usg=AOvVaw1C6UZIoFI39BR-WccdVL5K>
- Roychowdhury, S., Shroff, N., Verdi, R.S. (2019). *The effects of financial reporting and disclosure on corporate investment: A review*. Žiūrėta 2022-05-22. Prieiga internetu: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0165410119300412>

- Seetharaman, P. (2020). *Business models shifts: Impact of Covid-19*. Žiūrėta 2022-05-08. Prieiga internetu: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0268401220309890>
- Shamin, A., Yanping, L. (2018). *SMEs' Use of Financial Statements For Decision Making: Evidence From Pakistan*. Žiūrėta 2022-05-15. Prieiga internetu: <https://www.clutejournals.com/index.php/JABR/article/view/10138/10224>
- Shopify (2019). *Financial Statement Definition—What Is Financial Statement*. Žiūrėta 2022-05-15. Prieiga internetu: <https://www.shopify.com/encyclopedia/financial-statement>
- Statista (2022). *Confidence in governments to effectively deal with the coronavirus by country*. Žiūrėta 2022-05-07. Prieiga internetu: <https://www.statista.com/statistics/1222610/confidence-in-governments-to-effectively-deal-with-the-coronavirus-by-country/>
- Statista (2022). *Unemployed persons worldwide*. Žiūrėta 2022-05-07. Prieiga internetu: <https://www.statista.com/statistics/266414/unemployed-persons-worldwide/>
- Suchman, M. (1995). *Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches*. Žiūrėta 2022-05-14. Prieiga internetu: <https://journals.aom.org/doi/abs/10.5465/amr.1995.9508080331>
- Sultana, R., Ghosh, R., Kumar Sen, K. (2021). *Impact of COVID-19 pandemic on financial reporting and disclosure practices: empirical evidence from Bangladesh*. Žiūrėta 2022-05-15. Prieiga internetu: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/AJEB-09-2021-0110/full/html>
- TFAS valdyba. (2020). *Applying IFRS Standards in 2020 – impact of covid-19*. Žiūrėta 2022-05-15. Prieiga internetu: <https://www.ifrs.org/news-and-events/news/2020/10/applying-ifrs-standards-in-2020-impact-of-covid-19/>
- WHO. (2020). *WHO Statement regarding cluster of pneumonia cases in Wuhan, China*. Žiūrėta 2022-05-08. Prieiga internetu: <https://www.who.int/china/news/detail/09-01-2020-who-statement-regarding-cluster-of-pneumonia-cases-inwuhan-china>
- WHO. (2022). *Coronavirus (COVID-19) Dashboard*. Žiūrėta 2022-05-08. Prieiga internetu: <https://covid19.who.int/>
- Wolbers, J., Boersma, K., Groenewegen, P. (2017). *Introducing a Fragmentation Perspective on Coordination in Crisis Management*. Žiūrėta 2022-05-08. Prieiga internetu: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0170840617717095>

COVID-19 PANDEMIJOS ĮTAKOS ATSKLEIDIMO ĮMONIŲ FINANSINĖSE ATASKAITOSE TYRIMAS

Silvija BUDZEJKAITĖ

Magistro baigiamasis darbas

Apskaitos ir finansų valdymo programa

Vilniaus Universitetas, Ekonomikos ir verslo administravimo fakultetas

Vadovas – dr. D. Vaicekuskas

Vilnius, 2023

SANTRAUKA

66 lapai, 12 lentelių, 23 paveikslai, 48 literatūriniai šaltiniai

Pagrindinis šio baigiamojo magistrinio darbo tikslas yra ištirti COVID-19 pandemijos įtakos atskleidimo lygį ir tai įtakojančius veiksnius Baltijos šalių listinguojamų įmonių finansinėse ataskaitose.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys: teorinė dalis, metodologinė dalis bei analitinė dalis. Darbo pabaigoje yra pateikiamos išvados ir pasiūlymai.

Mokslinės analizės dalyje trumpai pristatoma COVID-19 pandemijos įtaka finansinei įmonių veiklai, tokio poveikio atskleidimo svarba ir nauda finansinėse ataskaitose, kylančios problemos dėl poveikio neatskleidimo finansinėse ataskaitose.

Po literatūros analizės autorė atliko tyrimą, kurio metu buvo siekiama ištirti COVID-19 pandemijos įtakos atskleidimo lygį ir tai įtakojančius veiksnius Baltijos šalių listinguojamų įmonių finansinėse ataskaitose. Tyrimo imtį sudaro 47 įmonės iš Estijos, Latvijos ir Lietuvos. Tiriama veiksniai, kurie galimai lemia rizikos atskleidimo lygį finansinėse ataskaitose buvo pasirinkti šie: įmonės dydis, įmonės pelningumas, valdybos lyčių įvairovė ir išskolinimo lygis. Rizikos atskleidimo lygis buvo vertinamas pagal rastų sakinių skaičių, susijusių su COVID-19 pandemijos rizika (finansinė rizika, nefinansinė rizika ir rizikos valdymas), finansinėse ataskaitose. Kintamųjų koreliacinis stiprumas įvertintas atliekant Spearmano koreliacijas Gretl programoje.

Tyrimo atlikimo metu buvo pastebėta, jog Estijos įmonės turi didžiausią finansinės rizikos sakinių skaičių, kuris tenka vienai šalies įmonei, o Lietuvos įmonės pasižymi didžiausiu nefinansinės rizikos ir rizikos valdymo sakinių skaičiumi, kuris tenka vienai šalies įmonei.

Atliktas tyrimas taip pat atskleidė, jog tik didelės įmonės yra linkusios atskleisti didesnę rizikos, su kuria susiduria įmonė, informacijos, o įmonės, turinčios didelį kiekį įsipareigojimų ir dirbančios nuostolingai, nėra linkusios atskleisti didesnę rizikos informacijos finansinėse ataskaitose. Valdybos lyčių įvairovė neturi reikšmingos įtakos rizikos atskleidimui finansinėse ataskaitose. Visgi siekiant geriau suprasti suinteresuotųjų šalių nuomonę į atskleidimo lygį, vertėtų atlikti papildomą tyrimą, kurio metu būtų galima ištirti investuotojų pasitenkinimo lygį dėl rizikos atskleidimo kiekio finansinėse ataskaitose finansinių neramumų metu.

STUDY OF THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE DISCLOSURE IN COMPANIES' FINANCIAL STATEMENTS

Silvija BUDZEJKAITĖ

Master thesis

Accounting and financial management programme

Vilnius University, Faculty of Economics and Business Administration

Supervisor – prof. D. Vaicekauskas

Vilnius, 2023

SUMMARY

66 pages, 12 charts, 23 pictures, 48 references.

The main purpose of this master thesis is to investigate the level of disclosure of the impact of the COVID-19 pandemic and the influencing factors in the financial statements of the listed companies in the Baltic States.

The master's thesis consists of three parts: theoretical part, methodological part and analytical part. Conclusions and recommendations are presented at the end of the work.

The part of the scientific analysis briefly presents the impact of the COVID-19 pandemic on the financial activities of companies, the importance and benefits of disclosing such an impact in financial statements, and the problems arising from not disclosing the impact in financial statements.

After the literature analysis, the author conducted a study, during which the aim was to investigate the level of disclosure of the impact of the COVID-19 pandemic and the influencing factors in the financial statements of listed companies in the Baltic States. The research sample consists of 47 companies from Estonia, Latvia and Lithuania. The following factors were chosen to be studied, which possibly determine the level of risk disclosure in financial statements: company size, company profitability, gender diversity of the board and level of indebtedness. The level of risk disclosure was assessed by the number of sentences found related to the risk of the COVID-19 pandemic (financial risk, non-financial risk and risk management) in the financial statements. Correlational strength of variables was assessed by performing Spearman correlations in the Gretl program.

During the research, it was noticed that Estonian companies have the highest number of financial risk sentences per company in the country, while Lithuanian companies have the highest number of non-financial risk and risk management sentences per company in the country.

The conducted research also revealed that only large companies tend to disclose a greater amount of information about the risks faced by the company, while companies with a large amount of liabilities and working at a loss do not tend to disclose a greater amount of risk information in financial statements. Board gender diversity does not have a significant impact on risk disclosure in financial statements. However, in order to better understand stakeholders' views on the level of disclosure, it would be worthwhile to conduct an additional study, during which it would be possible to investigate the level of investor satisfaction with the amount of risk disclosure in financial statements during financial turmoil.

PRIEDAI

1 priedas. Pradinė tyrimo imtis pagal Nasdaq OMX Baltic vertybinių popierių biržą

Vilniaus listinguojama įmonė	Sektorius	Rygos listinguojama įmonė	Sektorius	Talino listinguojama įmonė	Sektorius
Amber Grid	Energija	Amber Latvijas balzams	Maistas, gėrimai ir tabakas	Airobot Technologies	Statyba ir medžiagos
Apranga	Mažmeninė prekyba	DelfinGroup	Finansinės paslaugos	Arco Vara	Nekilnojamasis turtas
AUGA group	Maistas, gėrimai ir tabakas	Ditton pievadkėžu rūpnica	Pagrindiniai ištekčiai	Bercman Technologies	Pramoninės prekės ir paslaugos
City Service	Pramoninės prekės ir paslaugos	Frigate	Finansinės paslaugos	Baltika	Vartojimo prekės ir paslaugos
East West Agro	Pramoninės prekės ir paslaugos	Latvijas Gāze	Komunalinės paslaugos	Clevon	Pramoninės prekės ir paslaugos
Grigeo	Pagrindiniai ištekčiai	HansaMatrix	Technologijos	Coop Pank	Bankai
Ignitis Grupė	Komunalinės paslaugos	INDEXO	Finansinės paslaugos	Ekspress Grupp	Žiniasklaida
INVL Technology	Finansinės paslaugos	Latvijas Jūras medicīnas centrs	Sveikatos priežiūra	EFTEN Real Estate Fund	Finansinės paslaugos
INVL Baltic Farmland	Nekilnojamasis turtas	MADARA Cosmetics	Vartojimo prekės ir paslaugos	Enefit Green	Komunalinės paslaugos
INVL Baltic Real Estate	Nekilnojamasis turtas	Rīgas kuģu būvētava	Pramoninės prekės ir paslaugos	Estonian Japan Trading Company	Finansinės paslaugos
Invalda INVL	Finansinės paslaugos	SAF Tehnika	Telekomunikacijos	ELMO Rent	Vartojimo prekės ir paslaugos
K2 LT	Vartojimo prekės ir paslaugos	Siguldas ciltslietu un mākslīgās apsūklošanas stacija	Maistas, gėrimai ir tabakas	Harju Elekter	Pramoninės prekės ir paslaugos
Klaipėdos nafta	Pramoninės prekės ir paslaugos	VEF	Nekilnojamasis turtas	Hagen Bikes	Vartojimo prekės ir paslaugos
Kauno energija	Komunalinės paslaugos	VIRŠI-A	Mažmeninė prekyba	Hepsor	Nekilnojamasis turtas
LITGRID	Komunalinės paslaugos			LHV Group	Bankai
Linas Agro Group	Maistas, gėrimai ir tabakas			Linda Nektar	Maistas, gėrimai ir tabakas
NEO Finance	Finansinės paslaugos			TextMagic	Telekomunikacijos
Novaturas	Kelionės ir laisvalaikis			Modera	Technologijos
Panevėžio statybos trestas	Statyba ir medžiagos			J.Molner	Sveikatos priežiūra
Pieno Žvaigždės	Maistas, gėrimai ir tabakas			Merki Ehitus	Statyba ir medžiagos
Rokiškio sūris	Maistas, gėrimai ir tabakas			Nordecon	Statyba ir medžiagos

Šiaulių bankas	Bankai			Pro Kapital Grupp	Nekilnojamasis turtas
Snaigė	Vartojimo prekės ir paslaugos			Punktid Technologies	Technologijos
Telia Lietuva	Telekomunikacijos			PRFoods	Maistas, gėrimai ir tabakas
Utenos trikotažas	Vartojimo prekės ir paslaugos			Robus Grupp	Vartojimo prekės ir paslaugos
Vilniaus baldai	Vartojimo prekės ir paslaugos			Saunum Group	Vartojimo prekės ir paslaugos
Vilkyškių pieninė	Maistas, gėrimai ir tabakas			Silvano Fashion Group	Vartojimo prekės ir paslaugos
Žemaitijos pienas	Maistas, gėrimai ir tabakas			Nordic Fibreboard	Vartojimo prekės ir paslaugos
				Tallink Grupp	Kelionės ir laisvalaikis
				Tallinna Kaubamaja Grupp	Mažmeninė prekyba
				Trigon Property Development	Nekilnojamasis turtas
				Tallinna Sadam	Pramoninės prekės ir paslaugos
				Tallinna Vesi	Komunalinės paslaugos

2 priedas. Koreguota tyrimo imtis pagal Nasdaq OMX Baltic vertybinių popierių biržą

Vilniaus listinguojama įmonė	Sektorius	Rygos listinguojama įmonė	Sektorius	Talino listinguojama įmonė	Sektorius
Amber Grid	Energija	Amber Latvijas balzams	Maistas, gėrimai ir tabakas	Arco Vara	Nekilnojamasis turtas
Apranga	Mažmeninė prekyba	Ditton pievadkėžu rūpnīca	Pagrindiniai ištekliai	Baltika	Vartojimo prekės ir paslaugos
AUGA group	Maistas, gėrimai ir tabakas	Latvijas Gāze	Komunalinės paslaugos	Ekspress Grupp	Žiniasklaida
City Service	Pramoninės prekės ir paslaugos	HansaMatrix	Technologijos	Harju Elekter	Pramoninės prekės ir paslaugos
East West Agro	Pramoninės prekės ir paslaugos	Latvijas Jūras medicīnas centrs	Sveikatos priežiūra	Linda Nektar	Maistas, gėrimai ir tabakas
Grigeo	Pagrindiniai ištekliai	MADARA Cosmetics	Vartojimo prekės ir paslaugos	Merki Ehitus	Statyba ir medžiagos
Ignitis Grupė	Komunalinės paslaugos	Rīgas kuģu būvētava	Pramoninės prekės ir paslaugos	Nordecon	Statyba ir medžiagos
INVL Baltic Farmland	Nekilnojamasis turtas	Siguldas ciltslietu un mākslīgās apsēklošanas stacija	Maistas, gėrimai ir tabakas	Pro Kapital Grupp	Nekilnojamasis turtas
INVL Baltic Real Estate	Nekilnojamasis turtas	VEF	Nekilnojamasis turtas	Silvano Fashion Group	Vartojimo prekės ir paslaugos
K2 LT	Vartojimo prekės ir paslaugos	VIRŠI-A	Mažmeninė prekyba	Nordic Fibreboard	Vartojimo prekės ir paslaugos
Klaipėdos nafta	Pramoninės prekės ir paslaugos			Tallink Grupp	Kelionės ir laisvalaikis
Kauno energija	Komunalinės paslaugos			Tallinna Kaubamaja Grupp	Mažmeninė prekyba
LITGRID	Komunalinės paslaugos			Trigon Property Development	Nekilnojamasis turtas
Novaturas	Kelionės ir laisvalaikis			Tallinna Sadam	Pramoninės prekės ir paslaugos
Panevėžio statybos trestas	Statyba ir medžiagos			Tallinna Vesi	Komunalinės paslaugos
Pieno Žvaigždės	Maistas, gėrimai ir tabakas				
Rokiškio sūris	Maistas, gėrimai ir tabakas				
Snaigė	Vartojimo prekės ir paslaugos				
Telia Lietuva	Telekomunikacijos				
Utenos trikotažas	Vartojimo prekės ir paslaugos				
Vilkyškių pieninė	Maistas, gėrimai ir tabakas				
Žemaitijos pienas	Maistas, gėrimai ir tabakas				